

T.C
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

ADLİ MAHKUMLARIN ANNE-BABA
TUTUMLARI VE SALDIRGANLIK DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim KURAN

ELAZIĞ-2021

ONAY SAYFASI

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof.Dr.Mesut AKSAKAL

Bu tez Yüksek Lisans/Doktora Tezi standartlarına uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Nursel AKSIN

Hemşirelik Anabilim Dalı Başkanı

Tez tarafımızdan okunmuş, kapsam ve kalite yönünden Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Maral KARGIN

Danışman

Yüksek Lisans/Doktora Sınavı Jüri Üyeleri

Dr. Öğr. Üyesi Maral KARGIN

Dr. Öğr. Üyesi Filiz ERSÖĞÜTÇÜ

Dr. Öğr. Üyesi Erman YILDIZ

.....

.....

ETİK BEYAN

Kendime ait çalışmalar ile bu tez çalışmasını gerçekleştirdiğimi, çalışmaların planlanmasından, bulgularının elde edilmesine ve yazım aşamasına kadar tüm aşamalarında etiğe aykırı davranışım olmadığını, bu tezdeki tüm bilgileri ve verileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışması içinde yer alan ancak bu tez çalışmasının bulguları arasında yer almayan verilere, bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

İbrahim KURAN

Tarih

İmza

DR. Öğr. Üyesi Maral KARGIN

Hemşirelik Anabilim Dalı

ELAĞIĞ

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğrenimim boyunca bana her konuda destek veren, bilgi birikimini esirgemeyen, tecrübelerini ve kıymetli zamanını bana ayıran danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Maral KARGIN’a teşekkürü bir borç bilirim.

Tez çalışma süresi boyunca sürekli fikir alışverişinde bulunduğum yüksek lisans arkadaşlarım Hüseyin ÇELEBİ, Sinem AYTÖP, Fatma DOĞAN, Elif ORAL’a teşekkür ederim.

Yüksek lisans aşamasında beni sürekli motive eden değerli hocalarım Hasan EVCİMEN ve Ufuk DOĞAN’a teşekkür ederim.

Çalıştığım kurumda işe başladığım ilk andan itibaren değerli görüşlerini benden esirgemeyen Gamze ASLAN’a teşekkür ederim.

Desteklerinden dolayı tüm cezaevi personeline teşekkür ederim.

En son olarak beni bugünlere getiren ve karşılığında hiçbir şey beklemeyen aileme bana göstermiş oldukları sabır ve hoşgöründen dolayı sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

BAŞLIK SAYFASI.....	i
ONAY SAYFASI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
ÖZET.....	x
ABSTRACT	xii
1.GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Suç Kavramı	4
2.2. Mahkum ve Adli Mahkum	4
2.3. Türkiye Cezaevlerinde Yatan Mahkum Sayıları	5
2.4. Saldırganlık.....	5
2.4.1. Saldırganlık Tanımı ve Tarihçesi.....	5
2.4.2. Saldırganlığın Nörobiyolojisi.....	6
2.4.3. Saldırganlık Türleri	6
2.4.4. Saldırganlığı Etkileyen Faktörler	8
2.4.4.1. İntrauterin Ortam.....	8
2.4.4.2. Aile ve Aile İçi Tutumlar	8
2.4.4.3. Medya.....	9
2.4.4.4. Kültür ve Bağlam	10
2.4.4.5. İnanç	10
2.4.4.6. Bireysel Faktörler ve Kalıtım.....	11
2.4.4.7. Çevresel Faktörler	11
2.4.4.8. Cinsiyet.....	12
2.5. Saldırganlığı Önlemede Makrodinamik ve Mikrodinamik Etkenler	12
2.6. Saldırganlıkla İlgili Kuramsal Bilgiler	13
2.6.1. İçgüdü Kuramları	13

2.6.1.1. Psikanalitik Kuram.....	13
2.6.1.2. Etyolojik Kuram.....	14
2.6.1.3. Biyolojik Kuram.....	15
2.6.2. Ekolojik Model ve Gelişim Sistem Teorileri	16
2.6.3. Bilişsel Davranışçı Kuramlar	17
2.6.3.1. Engelleme ve Saldırganlık Kuramı	17
2.6.3.2. Sosyal Öğrenme Kuramı	18
2.6.3.3. Bilişsel Kuram.....	18
2.7. Anne-Baba Tutumları	20
2.7.1. Anne-Baba Tutumu.....	20
2.7.1.1. Demokratik Anne-Baba Tutumu	20
2.7.1.2. Otoriter Anne-Baba Tutumu	21
2.7.1.3. İzin Verici Anne-Baba Tutumu.....	21
2.7.1.4. İlgisiz Anne-Baba Tutumu	22
2.7.1.5. Aşırı Korumacı Anne-Baba Tutumu	22
2.7.1.6. Aşırı Hoşgörülü Anne-Baba Tutumu	23
2.7.2. Anne-Baba Tutumlarına İlişkin Kuramlar	24
2.7.2.1. Psikanalitik Kuram.....	24
2.7.2.2. Davranışçı Model	24
2.7.2.3. Baumrind'in Ebeveynlik Kontrolü ve Sınıflandırılması	25
2.7.2.4. Maccoby ve Martin'in Sınıflandırması	26
3. GEREÇ VE YÖNTEM	28
3.1. Araştırmanın Tipi	28
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman	28
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	28
3.4. Araştırma Verilerinin Toplanması.....	28
3.5. Veri Toplama Araçları.....	29
3.5.1. Kişisel Bilgi Formu.....	29
3.5.2. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği.....	29
3.5.3. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği.....	31
3.6. Verilerin Değerlendirilmesi	32
3.7. Araştırmanın Değişkenleri.....	33

3.7.1. Bağımlı Değişken.....	33
3.7.2. Bağımsız Değişken	33
3.8. Araştırmanın Hipotezleri	33
3.9. Araştırmanın Etik Yönü.....	33
3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	34
3.11. Araştırmaya Dahil Olma Kriterleri.....	34
4. BULGULAR	35
5. TARTIŞMA	46
5.1. Adli Mahkumların Tanıtıcı Özelliklerine Yönelik Bulguların Tartışılması	46
5.2. KAETÖ ve BPSÖ Toplam Puanları ve Alt Boyutları Puanlarının Tartışılması	48
5.3. KAETÖ ve Sosyodemografik Özelliklere Ait Bulguların Tartışılması.....	49
5.4. BPSÖ ve Sosyodemografik Özelliklere Ait Bulguların Tartışılması	50
5.5. KAETÖ ve BPSÖ Arasındaki Korelasyon Analizi Bulgularının Tartışılması	52
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	53
7.KAYNAKÇA	54
EKLER.....	64
EK-I KİŞİSEL BİLGİ FORMU	64
EK-II KISAŞTILMIŞ ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI ÖLÇEĞİ.....	66
EK-III BUSS PERRY SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ	71
EK-IV	72
EK-V.....	74
ÖZGEÇMİŞ.....	76

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.	Baumrid'in Anne-Baba Tutumu Sınıflandırması	26
Tablo 2.	Maccoby ve Martin'in Sınıflandırması.....	26
Tablo 3.	Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutları, Madde Sayıları ve Madde Numaraları.....	31
Tablo 4.	Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutları, Madde Sayıları ve Madde Numaraları.....	32
Tablo 5.	Adli Mahkumların Sosyo-demografik Özellikleri	35
Tablo 6.	Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği (KAETÖ) ve Alt Boyutları ile Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BSPÖ) ve Alt Boyutları Toplam Puan Ortalamaları	36
Tablo 7.	KAETÖ Alt Boyutları ve KAETÖ Toplam Puanlarının Sosyo- Demografik Özelliklerle Karşılaştırılması	38
Tablo 8.	BPSÖ Toplam Puanı ve BPSÖ Alt Boyutlarının Sosyo-Demografik Özelliklerle Karşılaştırılması.....	42
Tablo 9.	KAETÖ ve BPSÖ Arasındaki Korelasyon Analizi.....	45

SİMGELER VE KISALTMALAR

TDK	: Türk Dil Kurumu
DSM-V	: The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorder
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
BPSÖ	: Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği
KAETÖ	: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences

ÖZET

ADLI MAHKUMLARIN ANNE-BABA TUTUMLARI VE SALDIRGANLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Amaç: Bu çalışma adli ceza almış mahkumlarda algılanan anne-baba tutumları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Araştırma tanımlayıcı desende 15 Aralık 2019- 15 Şubat 2020 tarihleri arasında Elazığ T Tipi Ceza İnfaz Kurumu ve Elazığ Kadın Ceza İnfaz kurumunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılacak toplam mahkum sayısı evreni bilinen örneklem büyüklüğü hesaplaması yapıldıktan sonra 296 mahkum olarak bulunmuştur. Gönüllü olarak katılım sağlanan çalışmada hatalı ve eksik veriler çıkarıldıktan sonra toplam 211 mahkum üzerinde çalışma tamamlanmıştır. Verilerin toplanma aşamasında Kişisel Bilgi Formu, Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği (KAETÖ) ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ) kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesi aşamasında SPSS.22 for Windows paket programı kullanılmış; yüzdelikler, ortalamalar, t testi, Anova testleri ve Spearman Korelasyon analiz testleri veriler üzerine uygulanmıştır.

Bulgular: Çalışmaya katılan araştırmacıların yaş ortalaması 33.22 ± 8.10 , %83.9' u erkektir. Katılımcıların KAETÖ'den almış oldukları toplam puan ortalaması 103.12 ± 14.16 , BPSÖ'den almış oldukları toplam puan ortalaması

93.31±18.61 olarak bulunmuştur. Katılımcıların KAETÖ ve BPSÖ toplam puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

KAETÖ ile yaş aralıkları, medeni durum, yapılan meslek, katılımcıların anne-babaların medeni halleri, sosyo-ekonomik durumları, madde kullanım bozukluğu ve cezaevi yatma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<00.5$). BPSÖ ile cinsiyet, medeni durum, yaşanan yer, katılımcıların anne-babalarının medeni halleri, madde kullanım bozukluğu ve cezaevi yatma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<00.5$).

Sonuç: Adli mahkumların anne-baba tutumları ve saldırganlık düzeylerinin birbirlerini etkiledikleri görülmüştür. Ailelere çocuk yetiştirme stillerini düzenlemeleri konusunda danışmanlık hizmetleri verilebilir.

Anahtar Kelimeler: Adli mahkum, anne-baba tutumu, saldırganlık

ABSTRACT

EVALUATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE ATTITUDE OF THE PARENTS AND THE ATTITUDE OF THE FORENSIC PRISONERS AND THEIR LEVELS OF AGGRESSION

Aim: This study was conducted to determine the relationship between perceived parental attitudes and aggression levels in convicts who received criminal convictions.

Method: The research was conducted in a descriptive design between December 15, 2019 and February 15, 2020 in Elazığ T Type Penitentiary Institution and Elazığ Women's Prison. The total number of prisoners to participate in the study was found to be 296 prisoners after calculating the sample size with a known universe. The study was completed on a total of 211 prisoners, after the erroneous and incomplete data were removed in the voluntary study. In the process of collecting data, Personal Information Form, Abbreviated Perceived Parental Attitudes Scale (KAETÖ) and Buss-Perry Aggression Scale (BPSÖ) were used. SPSS.22 for Windows package program was used to evaluate the data; Percentages, means, t test, Anova tests and Spearman Correlation analysis tests were applied on the data.

Results: The average age of the researchers participating in the study is 33.22 ± 8.10 , 83.9% of them are male. The total score average of the participants from KAETÖ was 103.12 ± 14.16 , and the total score average they got from BPSÖ was 93.31 ± 18.61 .

A positive and significant relationship was found between the participants' total scores of KAETÖ and BPSÖ. Statistically significant differences were found between the age ranges, marital status, occupation, marital status of the participants' parents, socio-economic status, substance use disorder, and imprisonment ($p < 0.05$). Statistically significant differences were found between BPSÖ and gender, marital status, place of residence, marital status of the parents of the participants, substance use disorder, and prison hospitalization ($p < 0.05$).

Conclusion: It was observed that parental attitudes and aggression levels of criminal prisoners affect each other. Counseling services can be provided to families to organize their child-rearing styles.

Keywords: Criminal prisoner, parental attitude, aggression

1.GİRİŞ

Mahkum; işlediği herhangi bir suçtan dolayı ceza almış kişi ve belirli yargılama süreçlerinden geçtikten sonra cezası belirli kanunlar çerçevesinde kesinleşen kişi anlamına gelmektedir (1). Adli mahkum kavramı ise mahkum kavramının içinde yer alan ve cezaevinde siyasi suçlar dışında suç işleyen mahkumlara verilen genel bir tanıımı ifade etmektedir. Mahkum olma oranları Dünya’da ve Türkiye’de oran ve sayı bazlı olarak gün geçtikçe artmaktadır. Avrupa Konseyi 2018 Ceza İstatistik Raporu incelendiğinde Avrupa ülkeleri arasında en fazla mahkum sayısına sahip ikinci ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir (2). Birleşmiş Milletler Suç ve Uyuşturucu Ofisi verilerine göre rastgele belirlenen herhangi bir zamanda dünya genelinde 10 milyondan fazla kişi işlemiş olduğu suçtan ötürü cezaevlerinde kalmaktadır (3). Bu artışlara neden olduğu düşünülen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Ancak yapılacak olan bu tez çalışmasında mahkum olma durumunun anne-baba tutumları ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki araştırmacının dikkatini çekmektedir.

Saldırganlık; tek bir ifadeye sığdırılamayacak kadar farklı tanımları bulunabilen bununla beraber genel bir çerçeve çizilmek istenirse insanlar tarafından karşıdaki canlıya sözel ifadelerle iletilebilen, kişinin kendisine, sevdiklerine, çevresine yönelik kırıncı ve zarar gösterici davranışlar bütünü olarak tanımlanabilmektedir (4). Saldırganlık ifadesi günlük hayatta sık olarak kullanılan bir ifadedir ancak psikiyatri ve psikiyatri hemşireliği alanlarında saldırganlık kelimesinin karşılığını agresyon ifadesi karşılamaktadır.

Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından kelimenin anlamına bakıldığı zaman ise kişinin kendi düşünce ve davranışlarını karşıdaki kişi istemese dahi zorla benimsetme ve kabul ettirme çabası olarak tanımlanmaktadır (5). Agresyon ifadesi kendi başına bir psikiyatrik bozukluğa karşılık gelmemektedir. Ancak yanına başka bir psikiyatrik bozukluk alırsa zihinsel sağlık problemlerinin göstergesi olabilmektedir (6). Agresyon ifadesi uluslararası psikiyatrik hastalıkların sınıflandırılmasında kullanılan The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-V) tanı kitabındaki ruhsal hastalıklarla beraber görülmektedir. Agresyon tek başına bir psikiyatrik bozukluğun göstergesi olmasa bile Dünya’da ve Türkiye’de önemli bir sağlık sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır (7,8).

Ruhsal hastalıklar içinde görülme sıklığına bakıldığı zaman majör depresyon bozukluğu olan ve bipolar duygudurum bozukluğu olan kişilerde agresyon ve şiddete eğilim %11-13 arası artış göstermektedir (9). Alkolizm’de bu oranlar %25’ler düzeyine çıkmakta, madde kullanım bozukluğu olan kişilerde ise bu oranın %35’ler düzeyine çıktığı görülmektedir (9). Agresyon insanlara karşı en fazla şiddetin yaşanmış olduğu antisosyal kişilik bozukluğunda görülmektedir (10,11,12).

Agresyon üzerine etkili olduğu düşünülen pek çok faktör olmakla beraber aile yaşamı ve ebeveyn tutumlarında bu olgu üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir.

Çocukların ailelerinde almış oldukları tutumlar ve çocuğun aile yaşamının psikolojik gelişimi üzerine etkisi yıllarca psikoloji biliminde merak edilen konular arasında yer almaktadır (13).

Çocuklara yapılan kötü muamelelerin diğer davranışlar üzerinde etkisi olumsuz etkisi incelendiğinde artışlar göze çarpmaktadır (14,15). Çocukların gelişimleri üzerine bu derecede etkili olan ailelerin çocuklarına göstermiş olduğu tutumların çocuğun ilerleyen dönem yaşamında olumlu veya olumsuz bir takım etkiler bıraktığı düşünülmektedir (16). Zahedani ve ark. (2016) tarafından yapılan bir araştırmada çocuğa gösterilen ebeveyn tutumlarının bireyin akademik başarısı ve kendi kariyer yolunu belirlemesi üzerinde etkisi olduğu saptanmıştır (17). Casas ve ark. (2006) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise bireye çocukluk döneminde gösterilen ebeveyn tutumunun agresyon ile ilişkisi olduğu görülmektedir (18). Bu nedenlerden dolayı ebeveynler çocuğun gelişiminde etkin ve önemli bir yerde konumlanmaktadır (19). Bütün bu durumlar göz önüne alındığında bireyin ailesinde görmüş olduğu ebeveyn tutumları ve dış dünyaya yansıtmış olduğu agresyon düzeyi kişinin özgürlüğünü kısıtlama noktasına giden mahkum olma durumunu ortaya çıkarabilmektedir.

Bu çalışmanın amacı adli suç işlemiş mahkumların anne-baba tutumları ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde adli mahkumların anne-baba tutumları ve saldırganlık düzeyleri arasında ilişkiyi ortaya koyan çalışmaların sınırlı düzeyde olması çalışmanın gerekçesini ortaya koymaktadır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Suç Kavramı

Suç kavramı belirli bir tanımlama kalıbının içine sığdırılamayacak kadar geniş anlamlara sahiptir ancak multidisipliner bazı görüşler doğrultusunda bir çerçeve çizilmesi gerekirse toplumun refah ve huzuru için belirlenmiş kanunların ihlal edilmesi ve yine toplumun belirlemiş olduğu normatif doğruların göz ardı edilerek çeşitli sorunlara sebep vermesi olarak tanımlanmaktadır (8). Suç kavramı zamansal, mekansal ve toplumsal değişikliklerden etkilenebilen bir kavramdır. Suçun etiyolojisi incelendiğinde ise biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve bireysel pek çok faktörün etkisinden bahsedilmektedir. Suç kavramı ile ilgili literatür taraması sonucunda aile tutumları, madde kullanım bozuklukları, öğrenme ve gelişim kuramları ve maddi güçlükler göze çarpmaktadır (8,20). Bu kavramlarla beraber suç işleme eylemi gerçekleştiği zaman kişinin özgürlüğünü kısıtlayan mahkum olma durumu ortaya çıkabilmektedir.

2.2. Mahkum ve Adli Mahkum

Mahkum TDK'ye göre işlediği suçtan ötürü ceza hükmü verilmiş kişi demektir (21). Mahkumlar cezaevi içinde işledikleri suçun niteliğine göre ceza infaz kurumunun belirli bir birimine yerleştirilmektedir. Cezaevlerinde mahkumlar siyasi suç kapsamında yer alanlar ve adli suç kapsamında yer alanlar diye ayrılmaktadır. Adli suç kapsamında gasp, hırsızlık, adam yaralama, cinayet gibi temelinde saldırganlık olgusunun yer aldığı suçlar bulunmaktadır. Bu tür suçları işleyen mahkumlar adli mahkum olarak adlandırılmaktadır.

2.3. Türkiye Cezaevlerinde Yatan Mahkum Sayıları

Türkiye’de yatan mahkum sayıları incelendiğinde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından belirlenen verilere göre toplam mahkum sayısı 264.842’dir. Mahkum sayısı içinde yer alan toplam erkek sayısı 254.426 ve toplam kadın sayısı 10.416’dır (22).

2.4. Saldırganlık

2.4.1. Saldırganlık Tanımı ve Tarihçesi

Saldırganlık ile alakalı tanımlar ilk çağlardan itibaren günümüz felsefesi ve tıp bilimine çeşitli katkılarda bulunan Aristo, Hipokrat ve Plato’ya kadar uzanmaktadır. Her tarihsel süreçten, o günün şartlarındaki önemli olaylardan yaşları beslenmektedir (23). Saldırganlık tanımı fenomonolijik olarak incelenmektedir ve bu kavramda belirli bir grup veya kategori içine sıkıştırılması zor bir kavramdır. Bu nedenden dolayı literatür incelendiğinde çok çeşitli saldırganlık tanımları ortaya çıkabilmektedir. Saldırganlık tanımında olması gereken asli unsurlardan ilki başka bir kişiye zarar vermek için motive olan bir ikincisi ise kişinin günlük yaşamını olumsuz yönde etkileyen unsurlar içermesidir (24). Bu davranış herhangi bir duygu, plan veya istek neticesinde gelişmemektedir. Kişinin davranışı gerçekleştirirken ki asıl gayesi karşıdakine zarar vermek üzerine kuruludur. Bu doğrultuda bakıldığı zaman bir davranışın saldırganlık davranışı olarak nitelendirilebilmesi için kasıtlı olması ve kişinin niyetinin zarar verme odaklı olması gerekmektedir (25).

Bu davranışın oluşabilmesi için kalıplar kişinin erken dönem yaşamında şekillenebilmektedir ve uzun dönem boyunca kişinin hayatında olumsuz neticelere yol açabilmektedir (26).

2.4.2. Saldırganlığın Nörobiyolojisi

Anti sosyal ve suç işlemiş bireylerde prefrontal korteks, temporal korteks, insula, amygdala, hipokampus/parahipokampus, ön-arka singulat girus'ta yapısal ve fonksiyonel anormallikler olduğu öne sürülmektedir (27). Yüksek derecedeki dürtüsellik inferior ve medial frontal korteks, ön insula ve inferior pariyetal korteksle yakından ilişkilidir (28).

Almanya'da yapılan bir çalışmada; ağır şiddet suçu işleyen hükümlülerde frontal ve oksipital loblarda gri cevher hacminde azalma; borderline veya anti sosyal kişilik bozukluğu olan suçlularda emosyonel düzenleme ile ilişkili oksipital frontal korteks ve ventromedial prefrontal kortekste ve tepkisel agresyon ile ilişkili temporal lobda gri cevher anormallikleri tespit edilmiştir (29). Ciddi psikopati gösteren suçlularda ise orta hat kortikal yapılarda ve kendini algılama ve değerlendirme ile ilişkili dorsomedial prefrontal korteks, arka singulat ve precuneus'ta, diğer bireylerin duygularını anlama ve ahlaki gelişim ile ilişkili postsantral girusta hacim azalması saptanmıştır (29).

2.4.3. Saldırganlık Türleri

Saldırganlıkla ilgili literatür incelendiğinde fiziksel-sözel, aktif-pasif, doğrudan-dolaylı ve özgeci-düşmancı olmak üzere farklı türleri olduğu görülmektedir.

Fiziksel agresyon kavramı zarar verilmek istenen canlıya karşı yapılmak istenen eylemin fiziksel yollarla gerçekleştirilmesi, sözel agresyon kavramı ise bu eylemin sözel ifadelerle gerçekleştirilmesidir (30). Aktif agresyon da kişi hedefini açık şekilde belli ederek fiziksel veya sözel yollardan karşıdaki canlıya zarar vermektedir. Pasif saldırganlıkta ise kişi yapması gereken bir eylemi yerine getirmeyerek saldırganlık eylemini gerçekleştirmektedir (ör: teklif edilen bir çağrıyı duymamak, telefon çaldığı halde görmezden gelip cevap vermemek) (30). Agresyonun doğrudan ve dolaylı boyutları psikoloji alanında sosyal ve gelişimsel psikologlar tarafından değer görmektedir.

Doğrudan agresyonda kişi hedefini net biçimde belli etmekte iken dolaylı agresyonda kişi dedikodu, iftira gibi yöntemlerle karşıdaki canlının toplum içindeki yerini ve saygınlığını düşürmek istemektedir (31). Özgeci agresyon kavramında yapılan saldırganlık toplumun genel hatlarıyla kabul edebileceği bir saldırganlık çeşidini tanımlarken düşmanca agresyon da karşıdaki canlıya bilerek kasıtlı olarak yapılan eylemler mevcuttur ve toplum tarafından hoş görülmeyen, kabul görmeyen saldırganlık davranışlarını içermektedir (32).

Bu mevcut agresyon türlerinin yanında yıkıcı, edilgen ve atılgan agresyon türleride bulunmaktadır. Yıkıcı agresyonda kişi karşıdaki canlıya zarar verebilmek için toplumun kabul etmediği düşmanca bir tutum sergilemektedir. Edilgen agresyonda birey karşıda yer alan canlıya zarar verme yönteminde genellikle mücadele etmekten çekinmektedir. Edilgen agresyonda karşıdaki canlının kişisel hak ve hürriyetlerine saygı duyularak ısrar ve zorlama neticesinde saldırganlık eylemi gerçekleştirilmek istenmektedir.

Atılğan agresyon da ise birey hem kendi kişisel hak ve hürriyetlerine saygı duyarak hem de karşıdaki canlının hak ve hürriyetlerine saygı duyarak saldırganlık eylemini gerçekleştirmektedir. Atılğan agresyonda birey kendi düşüncelerini kolaylıkla ifade edebilmektedir (33,34,35).

2.4.4. Saldırganlığı Etkileyen Faktörler

2.4.4.1. İntrauterin Ortam

Gebelik boyunca annenin göstermiş olduğu bazı zararlı tutum, alışkanlık ve davranışların çocuğun nörobiyolojik gelişimini ve doğumdan sonraki yaşamını etkilediğini gösteren çalışmalar mevcuttur.

Danimarka’da yapılan bir araştırmada gebelik süresince sigara kullanma alışkanlığı olan annelerin özellikle erkek çocuklarında ilerleyen dönemlerde suç işleme oranlarının arttığı görülmektedir (36). Gebelik süresince alkol kullanım bozukluğu olan annelerin çocuklarında ise okul öncesi dönemde hiperaktivite bozuklukları, sık öfke nöbetleri ve bir gelişimsel evreden diğerine geçişte zorlanmalar olduğu tespit edilmiştir (37).

2.4.4.2. Aile ve Aile İçi Tutumlar

Kişinin ailesi doğduğu an itibariyle tanıştığı ilk ortam olduğu için birinci sosyal ortamını oluşturmaktadır. Arkadaşları, okulu, yaşadığı çevresi, iş ortamı ise ikinci sosyal ortamını oluşturmaktadır.

Kişinin iletişim kurma, sosyal çevreyle uyum özellikleri de aile içindeki ebeveynlik stilleri ve aile türleri ile ilişkilendirilmektedir. Aile ve birey arasında oluşan ve davranışları etkileyen ise bu duygu örüntüsüdür (38).

Suldo ve ark. (2012) yılında yapılan bir araştırmada ergenlik dönemindeki kişilerin saldırganlık düzeyleri incelenmiş ve çıkan yüksek saldırganlık düzeyinin aile içi tutumlar ve okul ortamıyla ilişkisi olduğu saptanmıştır (39). Olumsuz bir aile tutumu tarafından yetiştirilen çocuklar sıklıkla iletişim problemleri yaşamakta ve riskli davranış bozuklukları göstermektedir (40).

2.4.4.3. Medya

Sürekli ve güçlü bir biçimde medya tarafından saldırganlıkla ilgili içeriklere maruz kalan bireylerde saldırganlık davranışı ortaya çıkabilmektedir (23). Medya üzerinde yapılan bir çalışmada sigara içme görüntüleri izleyip sigara içme alışkanlığı kazanıp sonrasında akciğer kanserine yakalanan insan kadar saldırganlık davranışlarını izleyip saldırganlık davranışı gösteren kişi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (41).

Genel agresyon modeline göre saldırganlıkla ilgili medya içeriklerine maruz kalan kişilerde tüm bu görüntüler kişiye saldırganlık yollarını öğretir, kişinin saldırganlıkla ilgili tutum ve davranışlarını olumsuz yönde etkiler, saldırganlıkla ilgili önceki beklentilerini önler ve sonunda kişiyi saldırganlığa karşı duyarsızlaştırır ve saldırganlık karşısında fizyolojik manada daha geç uyarılmasına sebep olur (42).

2.4.4.4. Kültür ve Baēlam

Kültür kavramının uluslararası ve kültürler arası farklı yaşlardaki popülasyonlara göre deēiřim gsterdiēi saptanmıştır. rneēin Finlandiya'daki çocuklar saldırganlıkla ilgili kararlılıkta Birleşik Devletler' deki çocuklardan daha az eēilim göstermektedir çünkü Finlandiya'daki çocuklar saldırganlık yörüngelerini bozabilecek daha fazla kaynaēa ulaşabilirler (43). İlaveten saldırganlık riski buna zemin oluşturabilecek ek ortamlarda daha fazladır. rneēin ortaokuldaki ergenlerin saldırganlıklarındaki artış ve ebeveynlerin tutumlarıyla ve mahallelerindeki dezavantajlarla deēiřebilmektedir (44). Etnik ve politik çatışmalara maruz kalan İsrail ve Filistin'deki gençlerin grup içindeki saldırganlık davranışlarına normatif inançların gelişmesinin aracılık ettiēi düşünülmektedir (45). Kenya'da yaşanan kısa süreli ama şiddetli bir seçim sonrası dışsallaştırma davranışı gerçekleşmiştir (46).

Farklı ülkelerdeki bu çalışmalar kültürel baēlamda saldırganlıēı etkileyebilecek bazı özgül kavramlar ortaya çıkarabilmektedir.

2.4.4.5. İnanç

Dini inanışlar saldırganlık üzerine etkin rol oynamaktadır özellikle insanların etkili biçimde uyguladıkları dini inanışlar bu davranışı etkilemektedir. Belirli agresif davranışları başarıyla gerçekleştirebileceklerine inananların ve bu davranışların istenen sonucu reteēine inananların saldırgan davranışın verimliliēi konusunda aynı hassasiyeti göstermeyenlere göre saldırgan davranma ihtimalleri daha fazla olması beklenmektedir.

Saldırganlıkla ilgili inançlar genellikle gelecek dönemdeki saldırganlık davranışı etkilemektedir. Çocuklarda bu tür inançların kaynağı genelde ailedir (47,48).

2.4.4.6. Bireysel Faktörler ve Kalıtım

Yapılan araştırmalardaki ortaya çıkan sonuçlar, beyindeki kimyasallar ve genler arasında ilişki olduğu yönünde bilgiler vermektedir (49). İnsan saldırganlığı ve genetik arasındaki ilişki araştırmacılar tarafından genetik faktörlerin saldırganlığını ne kadar etkilediğini tespit etmek amacıyla ikizler ve evlat edinilmiş çocuklar üzerinde yapılmaktadır. Genetik faktörler arasındaki ilişki tek yumurta ikizlerinde %100, çift yumurta ikizlerinde ise %50 benzerlik göstermesi beklenmektedir. Benzer şekilde saldırgan olmayan anne babaların evlatlık edinmiş olduğu aslında gerçek anne babasının saldırganlık tutumu gösteren evlatların saldırgan olmaları gerekmektedir.

Yapılan araştırmalarda 50'den fazla ikiz ve evlat edinilen kişiler incelenmiş ve bunlarının %34'ünün saldırganlık eğilimi olduğu görülmüştür (49).

Bu araştırmalar kısmen de olsa saldırganlık üzerinde genetik faktörlerin etkili olduğunu göstermekte ancak saldırganlık oluşabilme ihtimali yine de çevresel etkilere de bağlanmaktadır (49).

2.4.4.7. Çevresel Faktörler

Saldırganlık oluşumunda çevresel faktörler de önemli bir yerde bulunmaktadır. Sosyal çevrenin saldırganlık oluşumundaki yeri yadsınamamaktadır (50). Özellikle küçük yaşlarda yaşanan çevrenin etkisi önemli

yer tutmaktadır. İnsan çevreden ayrı düşünülmemekle beraber çevrenin kendisine yüklemiş olduğu bazı sorumlulukları da yerine getirme mecburiyetindedir. Konsantre kaybı, ağrı, can sıkıntısı, kendini kaybetme gibi nedenlerden dolayı insan çevreyle olan uyumunu kaybetmekte ve saldırgan davranışlar ortaya koyabilmektedir (51).

2.4.4.8. Cinsiyet

Cinsiyete özgü saldırganlık biçimleri göz önüne alındığında, kızların da erkekler kadar agresif olduklarını görülmektedir (52). Kızlar ilişkisel saldırganlığa girme eğilimindeyken, erkekler açık saldırganlık sergileme eğilimindedir ve her iki saldırganlıkta da eşit derecede düşmanca davranır. Okul öncesi çalışmaların sonuçları, kızların erkeklerden daha yüksek düzeyde ilişkisel saldırganlık gösterdiğini ve cinsiyet farkının orta çocukluk döneminde iyi bir şekilde belirlendiğini göstermektedir. Başlangıç ve gelişim basamakları erkekler ve kızlar arasında farklıdır.

Erkekler erken çocukluk döneminde zamanla azalan daha fazla fiziksel saldırganlık gösterse de, kızlar tam tersi bir model sergilerler, erken çocukluk döneminde düşük saldırganlık seviyeleri ancak daha sonra zirveye ulaşır (52).

2.5. Saldırganlığı Önlemede Makrodinamik ve Mikrodinamik Etkenler

Saldırganlığın zaman içindeki gelişimi göz önünde bulundurulduğunda makrodinamik ve mikrodinamik çerçeveler ortaya çıkmaktadır. Mikrodinamik çerçevede zaman içerisinde saldırganlığı arttıran etkenler ve ebeveynlerin zaman içindeki zorlayıcı değişimlerini göstermektedir (53). Makrodinamik çerçevede ise

çevresel faktörlerle sosyal öğrenme kuramına dayanarak agresyonu anlatmaktadır. Bu çerçevelerden bakılınca makro ve mikrodinamik etkenler engellendiğinde çocuğun gelişimsel süreçleri üzerine etkisi daha faydalı olmaktadır (54).

Çocukların istismar edilmesi ve kendi yaş gruplarınca reddedilmesi çocuğun ileri dönemlerinde agresif davranışlar göstermesi üzerinde etki göstermektedir (55). Televizyon izlemenin saldırganlığı arttırdığı bilinmektedir ancak çocukta görülen saldırganlığın temel nedeninin televizyon izleme olduğu düşünülemez (56). Ahlaki olarak boş vermede belirli bir dönemde agresyon davranış üzerinde etki göstermektedir (57). Bu ve benzeri örnekler kişilerin mikrodinamik etkenlerinin (aile yapısı) ve makrodinamik etkenlerinin (sosyal çevre) saldırganlık davranışı üzerindeki etkisini göstermektedir.

Pardini ve ark. tarafından 2014 yılında beyin görüntüleme teknikleri ile yapmış olduğu çalışmada 26 yaşından küçük bireylerde amigdala hacmi küçük erkeklerin 26 yaşından sonra amigdala hacmi büyük olanlara göre daha agresif davranış sergilediğini ortaya çıkarmaktadır (58).

2.6. Saldırganlıkla İlgili Kuramsal Bilgiler

2.6.1. İçgüdü Kuramları

2.6.1.1. Psikanalitik Kuram

Psikanaliz kuramı psikiyatri tarihinde önemli bir yere sahip olan Sigmeund Freud tarafından nevrotik bozukluklar ile diğer psikiyatrik bozuklukların ayırt edilebilmesi amacıyla oluşturulmuş bir kuramdır. Bu kuramının temel gayesi tedavidir. Zihinsel ve psikolojik rahatsızlıkların tedavisini kapsamaktadır.(59).

Psikanalitik kurama göre insan dünyaya geldiği ilk andan itibaren cinsellik ve saldırganlık dürtülerine sahiptir. Saldırganlık aç kalma, susuz kalma gibi dünyanın doğal döngüsü içinde yer alan bir olgudur. (60). Freud yaşamının belirli bir dönemi boyunca insanlar için elzem olan iki dürtünün cinsellik ve saldırganlık olduğu görüşünü savunmuş ancak 1920'li yıllardan itibaren insanların ölüme dair içgüdü (Thanatos) ve yaşama dair içgüdü (Eros) tarafından yaşamını idame ettirmeye ve bu çerçevede şekillendirmeye çalıştığı görüşünü savunmuştur (61).

Eros cinsel yaşamla beraber haz almayı, insanın üreme yoluyla soyunun devam etmesini ve yaşama olan bağlılığını ifade etmektedir. Cinsel faaliyetler libido adı verilen sistemsal enerjiyle gerçekleşmektedir.

Thanatos ise ölümün beraberinde getirmiş olduğu yok olma haliyle kaygı ve endişe oluşturmakta bu sebeplerden ötürü ise saldırganlık ortaya çıkmaktadır (62).

2.6.1.2. Etyolojik Kuram

Etyolojik kuramdaki saldırganlık kavramının tam manasıyla anlaşılabilmesi için hayvanların saldırganlık davranışlarının incelenmesi gerekmektedir. Kuramın öncüsü olarak kabul edilen Konrad Lorenz'e göre (1966) saldırganlık insanı ayakta tutmaya yarayan içgüdü olarak değerlendirilmektedir (63).

Etyolojik kurama göre saldırganlık içgüdüsel bir yapı göstermekte ve biyolojik olarak insanoğlunun sahip olduğu bir özellik olarak düşünülmektedir. Saldırganlık davranışında oluşan koşullanmalar sonucunda belirsizlikler meydana gelirse ya da bu davranış yönlenebileceği bir hedef bulamazsa kişinin patolojik

davranışlar ortaya çıkarabileceği ve grup içinde çatışmalar ortaya çıkaracağı öne sürülmektedir (64).

2.6.1.3. Biyolojik Kuram

Doğumla beraber bireyin bir parçası olan mizaç ileri dönem yaşamda davranışları etkileyebilmektedir. Mizaç genel olarak biyolojik yapı ve genetik unsurları içermekte aynı zamanda psiko-sosyal ve çevresel faktörlerde mizaç kavramı üzerinde etki gösterebilmektedir.

Zor mizaç yapısına sahip olan çocuklar uyumsuz, sağlıklı iletişim kuramayan, kontrol becerisi zayıf ve dürtüsel davranışlar sergileyen çocuklar olarak tanımlanmaktadır. Yapılan bir araştırma neticesinde zor mizaçlı çocukların antisosyal kişilik bozukluklarına ve madde kullanım bozukluğundan muzdarip olma oranları kolay mizaçlı çocuklardan daha yüksek bulunmuştur (65).

Saldırganlık davranışının beyin yapısı üzerinde oluşturduğu etkilere bakıldığında nörotransmitterlerin etkili olduğu görülmektedir. Dopamin ve serotonin hormonların sürekli şekilde normal referans aralıklarının altında bir düzeyde seyretmesi depresyona girme ve intihar etme riskini arttırmaktadır. Bunun dışında vücuttaki bazı hormonların(adrenalin, vazopressin, oksitosin) saldırganlık düzeyi ile ilişkisi olduğu bilinmektedir. Antisosyal davranış sergileyen çocukların testesteron seviyeleri normalden yüksek, kortizol seviyelerinin ise normalden düşük olduğu saptanmıştır (66).

Limbik sistem ve saldırganlık davranışı arasında da bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Limbik sistem içinde yer alan amigdala duygusal kontrol

merkezidir. Amigdalanın aşırı uyarılması ve normalden fazla çalışması saldırganlık davranışını arttırabilmektedir. Kromozomal anomalilerin ise antisosyal kişilik bozukluğu üzerine etkileri bilinmektedir. Suç işlemiş ve hüküm giymiş erkek mahkumların XYY kromozom yapısının anti-sosyal kişilik bozukluğu üzerine etkili olabileceği düşünülmektedir (66).

2.6.2. Ekolojik Model ve Gelişim Sistem Teorileri

Ekolojik model ve gelişim sistemleri teorilerine göre aile, akranlar, mahalle ve toplumla etkileşim saldırganlık sürecini etkilemektedir (67). Ayrıca teorik modeller saldırgan davranış kalıplarının nasıl geliştiğini anlamak istemektedir. Çocuk çeşitli sosyal bağlamlarda dolaşarak başkalarını gözlemler, davranışlarını yorumlar ve bu süreçlerin tamamına aktif olarak katılarak kendi dünyasının temellerini oluşturan bilişsel temaları oluşturur.

Deneyssel olarak yapılan bir araştırmada çocukların evreyle etkileşimleri sonucu az ya da çok saldırganlık davranışı öğrendikleri sonucunu ortaya koymaktadır (68).

Ekolojik model kişiyi çevresinde bulunan sistemlerle beraber bir bütün olarak kabul etmektedir. Kişinin içinde bulunduğu sosyal çevre mikrodan makroya doğru katmanlar halinde ilerlemektedir. Bu katmanlar ise saldırganlık ve şiddet eğilimi üstünde etkili olabilmektedir (69).

2.6.3. Bilişsel Davranışçı Kuramlar

2.6.3.1. Engelleme ve Saldırganlık Kuramı

Saldırganlık eğiliminin deneysel olarak algılanmasında önemli bir yer tutan engelleme saldırganlık kuramı, Dollard, Doob, Movvrrer ve Sears (1939) tarafından geliştirilmiştir. Bu kuram Freud'un psikanalitik kuramını baz almakla beraber doğuştan gelen bir içgüdüsel saldırganlığın olmadığını kişinin ihtiyaç ve gereksinimlerinin karşılanmaması sonucunda reaksiyonel olarak ortaya çıkan bir eğilim olduğunu savunmuştur. Kişi ne kadar engellenirse, dürtüler de o derece de artmaktadır. Engelleme kalıtımsal olabileceği gibi çevresel faktörlerden de etkilenmektedir (64,69).

Günlük yaşamın getirdikleriyle beraber kişi çoğu zaman engellenmekte ve zorluklarla karşı karşıya kalabilmektedir. Kişi deneyimlediği bu olumsuzluklar karşısında çeşitli baş etme ve savunma mekanizmaları ortaya çıkarabilmektedir. Gerektiğinde baş etme mekanizmalarını etkin kullanamayan ve engellenmeye karşı toleransı düşük kişilerde saldırganlık eğilimi artış göstermektedir.

Kurama getirilen en büyük eleştiri her engellemeye karşı kişide saldırganlık gelişmeyeceği görüşüdür. Saldırganlık gelişebilmesi için bireysel, çevresel, aile kökeni ve kişinin beklentileri gibi faktörler rol oynamaktadır (69,70).

Mikrosistem kişiye en yakın sosyal ve fiziki çevreyi ifade etmektedir. Mezosistem ise kişinin içinde bulunduğu birden çok mikrosistemi ifade etmektedir. Ekzosistem ise mezosistemi kapsayan genel ve özel idare yapıyı tanımlamak için

kullanılmaktadır. Makrosistem en üst düzeydeki kurumsal politik, dini, ekonomik ve eğitimsel örgütlenmeleri ve bu örgütlerin yaklaşımlarını ifade etmektedir (69).

Son sistem ise kronosistemdir ve önemli zamansal süreçleri içermektedir. Tanımlanan sistemler arasındaki ilişkiler stabil değildir. Bir düzeyde meydana gelen bir değişim diğerlerini de etkileyebilmektedir (69).

2.6.3.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Davranışçı kuramlar içinde yer alan sosyal öğrenme kuramına göre çocuklar başkalarının sosyal yaşamda saldırgan davrandıklarını gördükleri zaman bu davranışı gelecek yaşamında meydana getirme ihtimali yüksektir (71).

Sosyal öğrenme kuramı, gözlemsel öğrenme süreçleri yoluyla agresif davranışların kazanılmasını açıklamaya çalışmaktadır ve sosyal davranışlara yön veren inanç ve beklentileri anlamak ve tanımlamak için yararlı bir dizi kavram sumaktadır. Sosyal öğrenme kuramında kişi çevresinde gördüğü davranışları hafızasına kaydederek ve yorumlayarak araçsal bir saldırganlık geliştirebilirler (72).

2.6.3.3. Bilişsel Kuram

Bilgiyi işleme aşamaları; sosyal belirtilerin kodlanması, bu belirtilerin değerlendirilmesi, seçenekli tepkiler meydana getirilmesi, oluşturulan tepkilerin incelenmesi, hangi tepkinin verileceği yönünde karara varılması ve bu tepkilerin tutuma dönüştürülmesini içeren beş ana basamaktan meydana gelmektedir. Sosyal tutumu yönlendiren ve yöneten bilgi işleme aşamalarının kademelerin de oluşabilecek herhangi bir problem kişinin tutumlarını doğrudan etkilemektedir (73).

Bilgiyi işleme aşamasının ilk basamağında kişinin karşı karşıya kaldığı bir olay halinde kişinin o duruma tepki gösterebilmesi için durumun idrak edilmesi gerekmektedir ve bu durumun anlaşılmasıyla birlikte de süreç işlemeye başlamaktadır. Farkındalık oluşturabilmek adına kişi elinde bulunan çeşitli seçenekleri bir araya getirmektedir.

Seçenekleri fark edebilmek ve veriyi bir araya getirebilmekte ki eksik kalma hali kişinin saldırganlık seviyesi ile alakalı olmaktadır (74). Kuramın ikinci basamağında gözlem yapabilme durumu öne çıkmaktadır. İçinde var olunan çevreyi daha iyi değerlendirebilmek adına oluşturulan tutumlara anlamlar verilmektedir. Kişiler zarara uğradıkları saldırganca bir tutuma anlamlar vererek bu tutumların altında yatan nedenleri araştırırlar ve yorumlarlar (75). Üçüncü basamağa doğru yol alan kişi yansıtabileceği tepkilerini kendisine ait olan şemalar çerçevesinde oluşturur.

Kişi saldırganlık ile alakalı pek çok şemaya sahip ise tutumu basit bir şemada değerlendirir ve şemaya seri olarak yerleştirir. Dördüncü basamağa ulaşıldığında ise kişi karşı karşıya kaldığı halleri bir neticeye ulaştırabilmek adına belirlediği izlem veya olası reaksiyonları bilişsel nitelikte düşünmeye başlar.

Daha önceden oluşturulan çalışmalara bakılacak olursa saldırganlık seviyesi güçlü kişilerin diğer kişilere nazaran soruna çözüm bulabilme noktasında başarılı ve reaksiyonlarının hızlarının da yüksek olması gibi niteliklere sahip oldukları saptanmıştır (75).

2.7. Anne-Baba Tutumları

2.7.1. Anne-Baba Tutumu

Ebeveynlik, bireylerin geçtiği özel bir aşamadır ve çocuk yetiştirme sürecinde yapabilecekleri olumlu ve olumsuz tutumlarla doludur. Aile çocukla yakın ilişki kurulan ilk ortam olma özelliğini göstermektedir (77).

Anne-baba tutumu ise ebeveynlerin çocuk yetiştirmek için gösterdikleri tutumların tamamını ifade etmektedir (76). Anne-baba tutumları belirli kategorilere ayrılmakla beraber aslına bakıldığında dinamik bir süreci ifade etmektedir (78).

2.7.1.1. Demokratik Anne-Baba Tutumu

Sağlıklı ebeveyn tutumu olarak kabul edilen demokratik anne-baba tutumu çocuğunda kabul edeceği bir biçimde destekleyici ve denetimsel mantıklı yollara başvurmaktadır. Çocuğa söz hakkı ve tercihler vererek çeşitli alternatifler sunmaktadır (79). Sonuç odaklı ve mantıklı davranış tarzları bu tutumunda önemli bir yer edinmektedir. Kendi ifade ve düşüncelerini özgür bir biçimde yerine getirebilmesi için çocuk desteklenmektedir. Kurallar çocuğun kendi anlayabileceği şekilde çocuğa açıklanmalıdır. Belirli disiplin kurallarına riayet etmekle beraber çocuk uzlaşmacı bir yapıda gösterebilmektedir (80). Çeşitli anlaşmazlıklar ve çatışmalar yaşansa dahi bu çocuk ve ebeveyn arasındaki çözüm yollarına bariyer oluşturmamaktadır.

Çocuğun görüşleri göz ardı edilmemekle beraber ebeveynin de görüşleri bulunmaktadır. Bu tutumlar çocuğun içinde bulunduğu andaki davranışlarının şemalarını oluşturmakla beraber gelecekteki davranışlar içinde birer dayanak

oluşturmaktadır (81). Demokratik tutum çerçevesinde yetişen çocuklar özgüvenli, sorumluluk bilincine sahip, duygu ve düşüncelerini hayır demekten korkmayarak savunabilen, hoşgörülü, farklı fikirlere saygılı kişiler olarak toplumda yerini almaktadır (82).

2.7.1.2. Otoriter Anne-Baba Tutumu

Otoriter anne-baba tutumunda ebeveynin çocuktan istekleri oldukça fazladır ve çocuğu yapmış olduğu davranışlarda yönlendirmek istemektedirler ancak bu konuda yeteri özen ve hassasiyeti göstermemektedirler. Alt üst ilişkisi tarzında gelişen bu tutumda ebeveynler çocuklardan istekte bulunmalarına karşın herhangi bir açıklama yapma ihtiyacı hissetmemektedir. İki tür otoriter anne-baba tutumundan bahsedilmektedir. Birincisi çocuğa karşı yönlendirmeleri dile getiren ancak çocuğun yapıp yapmaması konusunda müdahaleden kaçınan ebeveynlik tutumu olarak adlandırılmaktadır. Diğer otoriter ebeveyn tutumunda ise istekler direktiflerle çocuğa iletilmekte ve müdahale edilmektedir (83).

2.7.1.3. İzin Verici Anne-Baba Tutumu

İzin verici anne-baba tutumunda çocuğun davranışlarına karşı ceza verme olgusundan kaçınılmaktadır. Çocukların davranışlarını kabul eden, onaylayan ve tolere eden tutum mevcuttur. Çok nadir durumlarda çocuklardan istek ve talepler vardır, karşılıklı kurallara riayet edilir ve yapılacak bir iş için çocuklara danışılmaktadır.

Çocuklar ebeveynlerini ellerinde şekillendirebilecekleri bir kaynak olarak konumlandırmaktadır, anne ve babalarını davranışları, ahlaki değer ve tutumları

öğrenebilecekleri bir kaynak olarak düşünmemektedirler. Çocuklar bu tutuma sahip ebeveynleri kullanmaktadır ve bu durum karşısında kaybolan hakimiyeti tekrar geri elde edebilmek için ebeveynler çocuklara rüşvet vermektedir.

Çocuklarına karşı maksimal seviyede bir hassasiyet göstermekte ve bunun karşılığında ise çocuktan minimal seviyede bir reaksiyon almaktadırlar. Disiplin zafiyetinden dolayı çocuk kendi öz-denetimini sağlayamamakta ve kendi başına iş yapma eğilimi göstermektedir. Çocuk gerçek anlamda özerk ahlaki değerleri bütün bu nedenlerden dolayı sahip olamamaktadır (84).

2.7.1.4. İlgisiz Anne-Baba Tutumu

İlgisiz anne-baba tutumunda ebeveyn kendi yaptığı işlerde mesuliyet almamakla beraber çocukların yapmış olduğu işlere karşı ilgisiz davranmaktadır. Çocuğun gelişimsel dönemleri içinde bulunduğu gelişimsel dönemin getirmiş olduğu sorumlulukları bilmemekle beraber ebeveynliği de tam manasıyla içselleştirememektedir. Çocuklarla beraber olma süreleri ve faydalı vakit geçirme düzeyleri genellikle kısıtlıdır. Çocuğun denetimi gerçekleştirip ona yol göstermede eksiklik göstermekle beraber çocuğun isteklerinden bihaberdirler. Kendi ihtiyaç ve istekleri çocuğun istek ve ihtiyaçlarından her zaman daha önce gelmektedir (85). Bu anne-baba tutumuna sahip olan çocuklar da ise sorunlu bağımlılık, sosyal, fiziksel ve psikolojik gelişim problemleri olduğu görülmüştür (85).

2.7.1.5. Aşırı Korumacı Anne-Baba Tutumu

Aşırı korumacı tutumda ebeveyn çocuğun bağımsızlaşmasını ve kendi kararlarını alabilme yetisine sahip olabilmelerini bir tehdit olarak algılamaktadırlar.

Çocuğun bağımsızlığı bir tehdit unsuru olarak görüldüğü için bağımsızlığını kısıtlanmak istenmektedir.

Çocuklar yeni olgular keşfetme konusunda zayıflamakta ve keşfetme şansları ellerinden alınmaktadır (86). Anne-babaların aşırı koruyucu ve müdahaleci olmasının altında belirli sebepler yatabilmektedir. Bu sebepler sağlıklı bir ortamda büyüyen eşler, eşlerin kendi ailesinden yeteri kadar ilgi görmemiş olması, eşler arasında meydana gelen çatışmalar, çocuğun vefat eden bir kardeşinden sonra dünyaya gelmiş olması ve tehlikeli bir hastalık geçirmiş olması gibi sebepler yatmaktadır (87). Bu tutum çocuğun gelişimini olumsuz etkilemekte ve ona sürekli sen yapamazsın mesajını subliminal olarak vermektedir. Kendi başına karar alıp uygulama ve şahsi olarak sorumluluk hissi bu çocuklarda yeterince gelişmemektedir.

Geçen zaman içerisinde korumasına ihtiyaç duyduğu ve güvenli hissedecekleri yerleri her zaman aramaktadırlar. Sosyal yönleri zayıf, daha az hareket eden ve kas becerileri zayıf insanlar olarak toplumda yer almaktadırlar (88).

2.7.1.6. Aşırı Hoşgörülü Anne-Baba Tutumu

Aşırı hoşgörülü tutumda belirli kısıtlamalar olmaksızın her zaman her istediği gerçekleşen çocuk profili yer almaktadır. Bu tutum çocukların duygu, dürtü ve öz denetleme yeteneğini kaybetmesine sebep olabilmekte ve agresif davranışlara olan eğilimi arttırabilmektedir.

Bu tutumda yetişen çocuğun davranışları bazı durumlarda ebeveynleri aşırı derece de zorlayabilmekte buna karşın ebeveynler hakimiyeti tekrar ele geçirebilmek için sert ceza kararları alabilmektedir (89).

2.7.2. Anne-Baba Tutumlarına İlişkin Kuramlar

2.7.2.1. Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuram bir çocuğun gelişiminin aile üyeleri ve libidinal ihtiyaçları arasındaki etkileşimin sonucu gerçekleştiğini dile getirmektedir. Bu kuramın doğruluğunu benimseyen uzmanlar, bakım vereni ve bebek arasındaki duygusal bağ ve psiko-seksüel gelişimle ilgilenmektedirler. Farklı tutum sergileyen ebeveynlerin çocukları farklı davranışlar ortaya koyabilmektedir (90).

Freud'a göre kişinin karakterinin oluşma aşamalarında ilk beş yaşın önemi fazladır. Kişinin bu yaşlardan sonra bunun üzerine bir gelecek inşa ettiğini vurgulamaktadır ve özellikle anal dönemi ön plana çıkarmaktadır. Anal dönemdeki bakım verenle gösterilen uyum, çocuğun güven duygusunu arttırmakta ve girişimcilik özelliklerine katkı sağlamaktadır. Bu dönemde bakım vereninden yeterli ilgi göremeyen ve sıklıkla cezalandırılan çocuk özerklik kazanamamakta ve çekingen davranışlar göstermesi beklenmektedir. Anal dönemden sonra gelen diğer her bir dönemin de çocuk üzerinde ayrı ayrı etki mekanizmaları bulunmaktadır (91).

2.7.2.2. Davranışçı Model

Davranışçı modele göre davranış tutumdan daha fazla önem arz etmektedir ve çevresel etkenlerden alınan pekiştireçler çocuğun davranışlarını şekillendirmektedir. Çocuğun gelişiminde yer alan bu çevresel örüntüler ebeveyn

tutumlarını da belirlemektedir. Hem psikodimaik kuram hem de davranışçı modele göre ebeveyn tutumlarının en önemli olguları ebeveyn inançları ve çocuğun doğası olarak kabul edilmektedir (92).

2.7.2.3. Baumrind'in Ebeveynlik Kontrolü ve Sınıflandırılması

Teorik olarak modelin sınıflandırılmasına Baumrind katkıda bulunmaktadır. Baumrind 1967 yılında yaptığı çalışmasını California'da ki okul öncesi çocukların ebeveynleri yürütmüştür. Baumrind çocukların ve ergenlerin yetkinliklerini en üst düzeye çıkarabilmek amacıyla ebeveynlik stillerini analiz etmiştir. Bu stilleri incelemek için gözlem ve röportaj gibi farklı yolları denemiştir. Bu çalışmalar sonucunda ise yetkili, otoriter ve izin verici tutumlar ortaya çıkmıştır (93). Baumrind anne-baba tutumlarına yönelik, “ebeveyn kontrolü, anne-baba-çocuk iletişimde açıklık, olgunluk beklentisi ve bakım” olmak üzere 4 farklı boyuttan bahsetmektedir. Baumrind (1966) ebeveyn kontrolünün üç modelinden bahsetmiştir. Bunlar: demokratik ebeveynler, izin verici ebeveynler ve otoriter ebeveynler olarak tanımlanmaktadır.

Tablo 1. Baumrid'in Anne-Baba Tutumu Sınıflandırması

Kontrol		Açık İletişim		Olgunluk Beklentisi		Bakım	
D	Y	D	Y	D	Y	D	Y
Demokratik							
Otoriter							
İzin Verici							

(Baumrind,1991).

D: Düşük

Y: Yüksek

Bu sınıflandırmaya göre bütün boyutlarda yüksek not alan anne-babalar demokratik olarak adlandırılmaktadır. Kontrol ve olgunluk beklentisinde yüksek, açık iletişim ve bakım boyutlarında düşük not alan anne-babalar otoriter olarak adlandırılmaktadır. Açık iletişim ve bakımda yüksek not alan, kontrol noktası ve olgunluk beklentisinde düşük not olan anne-babalar ise izin verici olarak adlandırılmaktadır (94).

2.7.2.4. Maccoby ve Martin'in Sınıflandırması

Maccoby ve Martin'in sınıflandırılmasının temel dayanağı Baumrind'e benzer olmakla beraber duyarlılık ve talep-kontrol noktaları ön plana çıkarılmakta ve ebeveyn-çocuk ilişkisi bu yönüyle değerlendirilmektedir. Bu iki boyutun birleştiği yerde ise “demokratik, otoriter, izin verici/müşamhkar ve izin verici/ihmalkar” olmak üzere dört farklı anne-baba tutumundan söz edilmektedir (95).

Maccoby ve Martin'in Sınıflandırması

Duyarlılık/Kabul İlgi	
Yüksek	Düşük

	Yüksek	Demokratik	Otoriter
Talepkarlık/Kontrol	Düşük	İzin Verici/Müşahakak	İzin Verici/İhmalkar

(Maccoby-Martin,1983).

Maccoby ve Martin'in öne sürmüş olduğu bu sınıflandırma incelendiği zaman demokratik ebeveynlerin talepkarlık-kontrol ve duyarlık-kabul ilgi boyutlarının yüksek olduğu görölmektedir. Otoriter anne-babaların duyarlık-kabul ilgileri düşük olup talepkarlık-kontrol boyutları yüksek çıkmaktadır. İzin verici/müşahakak ebeveynlerin talepkarlık-kontrol boyutları düşük, duyarlık-kabul ilgileri yüksek çıkmaktadır. İzin verici/ihmalkar ebeveynlerde ise duyarlık-kabul ilgi boyutu ve talepkarlık-kontrol boyutları düşük çıkmaktadır (94).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Tipi

Araştırma dli ceza almış mahkumlarda anne-baba tutumları ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla tanımlayıcı tipte gerçekleştirilmiştir.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma 15/12/2019-06/03/2020 tarihleri arasında Elazığ T Tipi Ceza İnfaz Kurumu ve Elazığ Kadın Ceza İnfaz Kurumu'nda adli ceza almış mahkumlar üzerinden gerçekleştirilmiştir.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini; Elazığ T Tipi ve Kadın Ceza İnfaz Kurumu'nda yatmakta olan adli suç işlemiş mahkumlar oluşturmaktadır. Çalışmada cezaevinde yatan toplam mahkum sayısı Adalet Bakanlığı verilerinden yararlanılarak yaklaşık 1300 olarak bulunmuştur. Çalışma için evreni bilinen örneklem sayısı hesaplamasına gidilerek örneklem sayısı 297 olarak bulunmuştur. Çalışmaya katılmayı kabul etmeyen ve eksik veri bulunan toplam 86 anket çalışmadan çıkarılmış ve araştırma 211 mahkumdan toplanan verilerle tamamlanmıştır.

3.4. Araştırma Verilerinin Toplanması

Çalışma verileri toplanmadan önce mahkumlara araştırma hakkında bilgi verilmiş ve ardından araştırmaya katılmayı kabul edenlerden yazılı olarak “Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu” alınmıştır. Daha sonra araştırmacı

tarafından literatürden yararlanılarak hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, saldırganlık düzeylerini belirlemek amacıyla “Buss Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ)” ve annelerinden almış oldukları tutumları belirlemek amacıyla “Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği (K-AETÖ)” uygulanarak veriler toplanmıştır.

3.5. Veri Toplama Araçları

3.5.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu, adli ceza almış mahkumların sosyo-demografik özelliklerini (yaş, eğitim, medeni durum), aile özelliklerini (anne-baba birlikteliği, eğitim durumları) ve mahkumiyet bilgilerini içeren toplam 11 sorudan oluşmaktadır.

3.5.2. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği

Buss ve Perry (1992) tarafından geliştirilen ölçeğin amacı bireylerin saldırganlık düzeylerini belirlemektir. 5’li Likert tipi tarzında olan bu ölçekteki toplam madde sayısı 29’dur. Her bir madde 1 “Hiçbir zaman” ile 5 “Her zaman” arasında sıralanmakta ve bu düzene göre puanlanmaktadır. Ölçek saldırganlığın dört alt boyutunu belirlemek amacıyla şekillendirilmiştir. Bu alt boyutlar “fiziksel saldırganlık”, “sözel saldırganlık”, “düşmanlık” ve “öfke” alt boyutlarıdır. Bu boyutların sırasıyla 9, 5, 8 ve 7 maddesi bulunmaktadır. “Fiziksel saldırganlık” ve “sözel saldırganlık” alt boyutları araçsal ve hareketli alt boyutları içermekte başkasını incitme ve zarar verme davranışlarını kapsamaktadır. “Düşmanlık” alt boyutu saldırganlığın bilişsel bileşenlerini irdelemekte ve kötü söz ve haksızlık durumlarıyla ilgilenmektedir. “Öfke” ise fiziksel uyarılma ve saldırganlık için

hazırlanmayı içerebilen saldırganlığın duygusal bileşenini temsil eden bir alt boyuttur. Alt boyutlarda artan toplam puanlar fiziksel, sözel, düşmanlık ve öfke alt boyutlarına sahip bireyleri işaret etmektedir. Ölçekteki ters maddeler çevrildikten sonra puanlama hesabı yapılabilmektedir. 9. ve 16. Sorular saldırganlık ölçeğinde ters kodlanması gereken maddeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Alt boyutların puanları hesaplanınca elde edilen puanlar ölçeğin toplam puanını oluşturmaktadır. Ölçekte alınacak yüksek puanlar artan saldırganlık düzeyini göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları toplam puan için 0.89 olup alt boyut puanları için 0.72 ile 0.85 arasında değişmektedir (96). Ölçeğin Türkçe formunun güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları 220 üniversite öğrencisinin katılımı ile Demirtaş-Madran (2012) tarafından gerçekleştirilmiştir (97). Ölçeğin orijinal geçerlilik güvenilirlik çalışmasında ki toplam Cronbach alpha katsayısı 0.85 olup, alt boyut puanları için katsayılar 0.48 ile 0.78 arasında değişim göstermektedir. Test-tekrar test korelasyon katsayıları ölçek toplam puanı için 0.97 olarak, alt boyut puanları için ise 0.82 ile 0.98 arasında bulunmuştur. Yapılan bu ölçümler ölçeğin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir (97).

Tablo 3. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutları, Madde Sayıları ve Madde Numaraları

Alt Boyutlar	Madde Sayısı	Madde Numaraları
Fiziksel Saldırganlık	9	2, 5, 8, 11, 13, 16, 22, 25, 29
Öfke	7	1, 9, 12, 18, 19, 23, 28
Düşmanlık	8	3, 7, 9, 15, 17, 20, 23, 26
Sözel Saldırganlık	5	4, 6, 14, 21, 27
TOPLAM	29	1-29 arası

3.5.3. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği

Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği (K-AETÖ) ebeveyn tutumlarının çocuk üzerinde ileri dönemde oluşturabileceği etkileri görebilmek amacıyla geliştirilmiştir.

Ebeveynlerin tutumu artık büyümüş olan yetişkinlere sorulmakta ve ebeveynlerin kendilerine yönelik tutumları duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik olmak üzere üç alt boyutta sunulmaktadır. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliği Dirik ve ark.(2015) tarafından yapılmıştır. Ölçek anne ve babayı ayrı değerlendirmek koşuluyla 4'lü Likert şeklinde kodlanmıştır. 1 “Hayır, hiçbir zaman”, 4 “Evet, çoğu zaman” olmak üzere belirli bir düzen içinde ölçeğin sıralanması sağlanmış olup bu şekilde kodlanmıştır.

Cronbach alfa değerleri anne duygusal sıcak, anne aşırı koruyucu ve anne reddedici tutumlar için sırasıyla 0.65, 0.71, ve 0.68'dir. Algılanan baba tutumları için iç tutarlılık değerleri baba duygusal sıcak, baba aşırı koruyucu ve baba

reddedici tutumlar için sırasıyla 0.73, 0.72 ve 0.50'dir. Hem anne hem de baba tutumları için duygusal sıcaklık boyutunda 7 madde, aşırı koruyuculuk alt boyutunda 9 madde ve reddedicilik alt boyutunda 7 madde yer almaktadır. Ölçekte yer alan maddelerden sadece 17. madde özgün çalışmada olduğu gibi tersten kodlanarak (1=4, 2=3, 3=2, 4=1) puanlamaya dahil edilmektedir (98).

Tablo 4. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutları, Madde Sayıları ve Madde Numaraları

Alt Boyutlar	Madde Sayısı	Madde Numaraları
Duygusal Sıcaklık	14	2, 6, 9, 12, 14, 19, 23
Anne	7	
Baba	7	
Aşırı Koruyucu	18	3, 5, 8, 10, 11, 17,18, 20 , 22
Anne	9	
Baba	9	
Reddedici	14	1, 4, 7, 13, 15, 16 , 21
Anne	7	
Baba	7	
TOPLAM	46	

3.6. Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin bilgisayara girilmesi ve analiz testleri Statistical Package for Social Sciences (SPSS) for Windows paket programı kullanılarak araştırmacı tarafından yapılmıştır. Sürekli değişkenlerin normal dağılıma uygunluğunda Kolmogorov Smirnov testi uygulanmıştır. Sayısal değişkenler arasındaki korelasyon analizi için Spearman Korelasyon Analizi, iki bağımsız grup karşılaştırılmasında Manny Whitney U ve Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Elde edilen verilerde tanımlayıcı istatistiksel verilerde standart sapma, ortalama ve

yüzdeleme kullanılmıştır. Güven aralığı %95 seçilmiş ve $p<0.05$ den küçük değerler anlamlı olarak kabul edilmiştir.

3.7. Araştırmanın Değişkenleri

3.7.1. Bağımlı Değişken

Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği ve Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği puan ortalamaları

3.7.2. Bağımsız Değişken

Mahkumun kişilik özellikleri, maddi durumu, aile özellikleri, madde kullanım öyküsü gibi sosyo-demografik özellikler

3.8. Araştırmanın Hipotezleri

H₀: Mahkumların anne-baba tutumları ve saldırganlık düzeyleri arasında ilişki yoktur.

H₁: Mahkumların anne-baba tutumları ve saldırganlık düzeyleri arasında ilişki vardır.

3.9. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmaya başlamadan önce “Fırat Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu” tarafından etik kurul izni 05/11/2019-357702 ve Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığı’nın 16/12/2019-162752 sayılı kararıyla kurum izni yazılı olarak alınmıştır. Gerekli tüm izinler alındıktan sonra araştırmaya katılmayı kabul eden gönüllü bireylerle çalışma tamamlanmıştır.

3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın yapıldığı cezaevindeki mahkumların çoğunluğunun erkek mahkum olması verilerin sadece belirli bir merkezden toplanması ve sadece belirli tarihlerdeki mahkumları kapsamaması araştırmanın sınırlılıklarındandır.

3.11. Araştırmaya Dahil Olma Kriterleri

1. 18 yaşından büyük olmak
2. Araştırmanın yapıldığı tarihler arasında cezaevinde olmak
3. Adli bir suçtan dolayı cezaevinde bulunmak
4. Araştırmanın amacı okunduktan sonra araştırmaya katılmayı kabul etmek

4. BULGULAR

Tablo 5. Adli Mahkumların Sosyo-demografik Özellikleri

Değişkenler		
Yaş (min:19 max:58)	Ort±SS:33.22±8.10	
	n	%
Cinsiyet		
Erkek	177	83.9
Kadın	34	16.1
Medeni durum		
Evli	101	47.9
Bekar	91	43.1
Eşi vefat etmiş	10	4.7
Boşanmış/Ayrı yaşıyor	9	4.3
Eğitim durumu		
Okuma yazma bilmiyor	2	0.9
Okuma yazma biliyor	21	10.0
İlkokul mezunu	61	28.9
Ortaokul mezunu	11	5.2
Lise mezunu	101	47.9
Lisans mezunu	11	5.2
Lisansüstü eğitim almış	4	1.9
Meslek		
Memur	10	4.7
İşçi	56	26.5
Öğrenci	3	1.4
Emekli	10	4.7
Esnaf	19	9
Serbest Meslek	49	23.2
Çalışmıyor	64	30.3
Anne baba medeni durumu		
Evli		
Ayrı yaşıyor	134	63.5
Eşlerden biri vefat etmiş	27	12.8
	50	23.7
En uzun yaşanan yer		
İl	139	65.9
İlçe	38	18
Köy	29	13.7
Kasaba	5	2.4
Ekonomik durum		
Kötü	36	17.1
Normal	136	64.5
İyi	36	17.1
Çok iyi	3	1.4
Daha önce cezaevinde yatma durumu		
Evet	49	23.2
Hayır	162	76.8
Ailede cezaevinde yatma durumu		
Evet		
Hayır	64	30.3
	147	69.7
Herhangi bir maddeye karşı bağımlı olma durumu		

Evet		
Hayır	46	78.2
	165	21.8

Tablo 5’de adli mahkumların sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde yaş ortalamasının 33.22 ± 8.10 olduğu, %83.9’unun erkek, %47.9’unun ise evli olduğu saptanmıştır. Çoğunun (%47.9) lise mezunu olan mahkumların, %30.3’ünün herhangi bir meslekte çalışmadığı ve çoğunun (%63.5) anne babasının evli olduğu bulunmuştur. Araştırmaya dahil edilen mahkumların %64.5’i ekonomik durumunun normal olduğunu ve %78.2’i herhangi bir maddeye karşı bağımlı olduğunu belirtmişlerdir. Daha önce cezaevinde yatma durumları incelendiğinde çoğunun (%76.8) hayır cevabını verdiği ve aile içinde başka bir kişinin cezaevinde yatma durumuyla ilgili soruya da yine mahkumların çoğunun (%69.7) hayır dediği belirlenmiştir.

Tablo 6. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği (KAETÖ) ve Alt Boyutları ile Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BSPÖ) ve Alt Boyutları Toplam Puan Ortalamaları

Ölçekler (n:211)	Min.	Max	Ort±SS
KAETÖ Duygusal Sıcaklık Anne	7	27	17.84±4.18
KAETÖ Duygusal Sıcaklık Baba	7	28	15.57±4.50
KAETÖ Aşırı Koruyuculuk Anne	11	33	22.47±4.81
KAETÖ Aşırı Koruyuculuk Baba	9	33	20.88±4.40
KAETÖ Reddedici Anne	7	26	12.45±4.42
KAETÖ Reddedici Baba	7	35	13.43±4.96
KAETÖ Toplam Puan	64	138	103.12±14.16
BPSÖ Düşmanlık	9	39	26.50±5.29
BPSÖ Öfke	7	39	21.85±4.86
BPSÖ Sözel Saldırganlık	6	24	16.68±3.88
BPSÖ Fiziksel Saldırganlık	12	44	28.27±7.19
BPSÖ Toplam Puan	34	129	93.31±18.61

Tablo 6’da araştırmaya katılan adli mahkumların KAETÖ anneye ait alt boyutlarından aşırı koruyuculuk alt boyutunun puan ortalamasının (22.47 ± 4.81) en yüksek ve reddedici alt boyutu puan ortalamasının (12.45 ± 4.42) ise en düşük olduğu saptanmıştır. KAETÖ babaya ait alt boyut puan ortalamalarına baktığımızda

anneye ait alt boyutlarına benzer şekilde en yüksek puan ortalamasının aşırı koruyuculuk alt boyutuna (20.88 ± 4.40) ait olduğu ve en düşük puanın ise, reddedici alt boyuta (13.43 ± 4.96) ait olduğu belirlenmiştir. KAETÖ toplam puan ortalamasının ise 103.12 ± 14.16 olduğu görülmüştür. BPSÖ fiziksel saldırganlık alt boyutu puan ortalamasının (28.27 ± 7.19) en yüksek ve sözel saldırganlık alt boyutu puan ortalaması (16.68 ± 3.88) ise en düşük olduğu tespit edilmiştir. BPSÖ toplam puan ortalamasına baktığımızda da ortalamanın üstünde ve 93.31 ± 18.61 olduğu bulunmuştur.

Tablo 7. KAETÖ Alt Boyutları ve KAETÖ Toplam Puanlarının Sosyo-Demografik Özelliklerle Karşılaştırılması

Değişkenler	KAETÖ Duygusal Sıcaklık Anne Ort±SS	KAETÖ Duygusal Sıcaklık Baba Ort±SS	KAETÖ Aşırı Koruyuculu k Anne Ort±SS	KAETÖ Aşırı Koruyuculu k Baba Ort±SS	KAETÖ Reddedici Anne Ort±SS	KAETÖ Reddedici Baba Ort±SS	KAETÖ Toplam Ort±SS
Cinsiyet							
Kadın	17.52±4.48	16.94±5.43	23.70±4.35	19.35±3.93	13.17±4.56	11.52±4.60	102.29±11.38
Erkek	17.90±4.11	15.31±4.37	22.23±4.87	21.17±4.44	12.31±4.39	13.79±4.95	103.28±14.65
*Anova/p	.847	.182	.068	.454	.640	.558	.436
Yaş Aralıkları							
19-30 yaş	17.87±4.31	16.32±4.70	22.55±4.80	20.23±4.19	12.30±4.49	12.52±4.75	102.15±14.30
31-42 yaş	17.96±4.29	15.38±4.41	22.14±4.79	21.21±4.72	12.67±4.60	14.00±5.21	103.90±14.88
43+üzeri	17.46±3.52	13.87±3.65	23.12±4.98	21.90±3.96	12.28±3.76	14.59±4.53	103.90±11.82
*Anova /p	.848	.025	.604	.120	.839	.048	.675
Medeni Durum							
Evli	18.27±3.86		21.92±4.96				
Evli	17.32±4.38	16.06±4.32	22.75±4.43	20.58±4.59	12.20±3.74	12.75±4.24	102.21±13.40
Bekar	17.60±4.92	15.46±4.49	24.30±6.21	20.86±4.26	12.72±4.93	13.61±5.48	103.18±14.76
Eşi vefat etmiş	18.88±4.88	13.40±5.33	23.77±5.06	21.00±2.98	10.70±4.19	13.60±3.80	101.70±15.34
Boşanmış	.408	13.66±5.22	.292	4.22±4.11	14.33±5.87	19.00±4.97	114.33±12.13
*Anova/p		.156		.130	.279	.003	.104
Eğitim Durumu							
Okuryazar değil	20.00±2.82	15.50±4.70	22.50±7.77	23.00±1.41	12.00±2.82	10.50±2.12	103.50±13.43
Okuryazar	16.14±4.15	13.61±4.27	23.42±4.83	21.00±3.76	14.14±5.55	15.23±5.25	103.95±9.96
İlkokul	18.03±4.64	15.63±4.87	21.98±4.84	21.67±5.04	12.03±4.23	13.72±5.19	103.60±15.51
Ortaokul	16.18±4.83	13.90±5.52	22.18±5.52	21.63±4.56	12.81±3.54	13.72±3.74	101.18±18.75
Lise	18.38±3.63	16.23±4.24	23.08±4.53	20.67±3.99	12.27±4.47	13.02±5.05	104.11±13.45
Lisans	15.81±4.72	14.36±3.04	19.18±5.49	18.09±5.06	13.00±3.16	13.54±2.94	94.72±16.24
Lisansüstü	19.50±4.65	16.25±5.90	19.25±3.50	18.00±2.94	12.00±5.59	10.00±4.24	94.75±7.27
*Anova/p	.094	.200	.120	.166	.671	.392	.414
Meslek							
Memur	17.80±5.05	17.40±5.39	17.20±4.58	16.20±4.18	11.40±4.52	10.20±3.70	90.40±12.20
İşçi	17.73±4.14	15.10±4.34	22.30±4.32	22.08±4.53	12.92±4.51	15.07±5.36	105.67±13.79
Öğrenci	22.66±6.80	20.00±10.58	16.66±1.52	12.66±3.21	9.66±3.05	7.00±0.00	89.00±15.71
Emekli	17.70±4.78	14.90±5.58	20.30±4.83	20.20±2.61	10.80±2.89	12.70±3.26	97.20±14.67
Esnaf	19.47±3.54	16.52±3.25	24.63±4.80	21.52±3.33	11.21±2.91	12.47±3.00	106.36±12.25
Serbest Meslek	16.75±4.08	14.30±3.91	22.14±5.25	20.89±4.93	12.97±4.83	13.85±5.12	101.51±17.22
Çalışmıyor	18.10±3.96	16.29±4.53	23.67±4.15	20.84±3.61	12.54±4.57	12.87±4.90	104.75±10.92
*Anova/p	.103	.065	.000	.000	.424	.006	.008
En Uzun Yaşanan Yer							
Köy	16.13±4.34	14.00±4.50	21.79±3.68	20.44±4.32	13.72±4.93	14.37±5.87	101.00±10.97
Kasaba	18.20±4.08	14.80±5.26	22.80±5.44	21.80±1.30	10.60±3.28	11.20±2.48	99.80±6.26
İlçe	17.94±3.77	15.42±2.83	21.94±5.37	19.81±4.90	12.07±4.13	12.55±4.08	100.34±16.77
İl	18.16±4.21	15.97±4.80	22.74±4.86	21.23±4.33	12.35±4.40	13.55±5.02	104.45±14.10
*Anova/p	.127	.183	.684	.311	.307	.343	.307
Anne Baba Medeni Durum							
Evli	18.20±4.01	16.26±4.19	22.53±4.98	20.83±4.44	12.29±4.00	13.00±4.61	103.55±14.32
Ayrı Yaşıyor	15.88±5.38	12.96±4.99	23.29±5.06	20.81±5.10	15.00±5.69	16.22±5.87	104.77±16.57
Eş Vefat Etmiş	17.96±3.66	15.14±4.55	21.86±4.21	21.04±3.79	11.50±4.31	13.08±4.94	101.08±12.25
*Anova/p	.031	.002	.447	.959	.003	.007	.466

Ekonomik Durum							
Kötü	17.08±4.03	14.33±4.01	22.52±5.03	21.16±3.58	12.88±5.12	15.13±5.21	103.88±14.66
Normal	17.86±4.16	15.72±4.46	23.03±4.25	21.39±4.22	12.80±4.47	13.45±5.10	104.63±13.14
İyi	18.16±4.19	15.83±4.70	20.66±5.96	19.00±5.27	11.02±3.06	12.02±3.57	97.27±16.32
Çok İyi	22.66±5.50	21.00±6.55	18.00±6.08	16.66±3.78	8.33±2.30	8.66±2.88	95.66±18.87
*Anova/p	.145	.061	.022	.009	.056	.018	.033
Madde Kullanım Bozukluğu							
Evet	17.53±4.23	15.29±4.45	22.65±4.86	21.18±4.37	12.88±4.45	13.90±5.08	103.96±14.61
Hayır	18.95±3.84	16.58±4.59	21.82±4.63	19.78±4.39	10.89±3.98	11.73±4.11	100.13±12.07
*t testi/p	.042	.086	.304	.056	.007	.009	.105
Cezaevi Yatma Geçmişi							
Evet	17.28±4.13	13.51±3.47	22.59±4.66	21.22±4.88	13.89±4.76	15.93±4.93	105.14±14.47
Hayır	18.01±4.19	16.20±4.60	22.43±4.87	20.77±4.26	12.01±4.23	12.67±4.73	102.51±14.05
*t testi/p	.284	.000	.846	.535	.009	.000	.257
Ailede Cezaevinde Yatma Geçmişi							
Evet	17.23±3.95	14.90±4.40	22.78±4.06	20.81±3.79	13.04±4.67	14.03±5.63	103.12±13.04
Hayır	18.11±4.26	15.87±4.53	22.34±5.11	20.91±4.65	12.19±4.29	13.17±4.63	103.12±14.66
*t testi/p	.160	.153	.542	.881	.197	.247	.998

Tablo 7’ye bakıldığı zaman KAETÖ alt boyutları ve KAETÖ toplam puanı ile cinsiyet, eğitim durumu, en uzun yaşanan yer ve ailede cezaevinde yatma durumu arasında istatistiksel anlamda bir farklılık olmadığı görülmüştür. Araştırmaya katılan bireylerin yaşları ile KAETÖ duygusal sıcaklık baba ve reddedici baba alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu, 19-30 yaş arası bireylerin duygusal sıcaklık alt boyutu puan ortalamasının, 43 yaş ve üzeri bireylerde ise reddedici alt boyutu puan ortalamasının daha yüksek olduğu saptanmıştır. KAETÖ reddedici baba alt boyutu puanının yaş ilerledikçe arttığı görülmüştür. Medeni durum ile KAETÖ reddedici baba alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu ve boşanmış bireylerin ortalama puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Meslek grupları ile KAETÖ aşırı koruyuculuk baba, KAETÖ aşırı koruyuculuk anne, KAETÖ reddedici baba ve KAETÖ toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Esnaf olan bireylerin KAETÖ aşırı koruyuculuk baba alt boyutu ve KAETÖ aşırı koruyuculuk anne alt boyutu puan ortalamalarının diğer meslek gruplarından yüksek olduğu görülmüştür. KAETÖ reddedici baba ve KAETÖ toplam puanlarına bakıldığı zaman ise işçi grubunun en yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin anne babalarının medeni durumu ile KAETÖ ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır.

KAETÖ duygusal sıcaklık anne, KAETÖ duygusal sıcaklık baba alt boyutu, KAETÖ reddedici anne ve KAETÖ reddedici baba alt boyutu ile bireylerin anne babalarının medeni durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. KAETÖ duygusal sıcaklık alt boyutunda anne ve babası evli olanların ortalamalarının yüksek olduğu görülmüştür. KAETÖ reddedici anne ve KAETÖ reddedici baba alt boyutlarındaysa anne babası ayrı yaşayanların puan ortalamalarının yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan bireylerin ekonomik durumları ile KAETÖ aşırı koruyuculuk anne, KAETÖ aşırı koruyuculuk baba, KAETÖ reddedici baba ve KAETÖ toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. KAETÖ aşırı koruyuculuk alt boyutunda ekonomik durum normal ve üzerinde ise bireylerin puan ortalamalarının yüksek olduğu bulunmuştur. KAETÖ reddedici baba alt boyutunda ekonomik durumunu kötü olarak nitelendiren bireylerin ortalamaları yüksek bulunmuştur.

KAETÖ toplam puanında ise ekonomik durumunu iyi olarak nitelendiren bireylerin ortalamaların yüksek olduğu görülmüştür. Madde kullanımının incelendiği durumda ise KAETÖ duygusal sıcaklık anne alt boyutu, KAETÖ reddedici anne ve KAETÖ reddedici baba alt boyutları ile madde kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Madde kullanımı olmayan bireylerin KAETÖ duygusal sıcaklık anne alt boyutu puan ortalamalarının yüksek olduğu görülmüştür. Madde kullanma hikayesi olan bireylerin ise KAETÖ reddedici anne ve KAETÖ reddedici baba alt boyutları puan ortalamalarının yüksek olduğu görülmüştür. Geçmişte cezaevinde yatma durumları incelenen bireylerin KAETÖ duygusal sıcaklık baba, KAETÖ reddedici baba ve KAETÖ reddedici anne alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Daha önce cezaevinde yatmamış bireylerin KAETÖ duygusal sıcaklık baba alt boyutu puan ortalamalarının yüksek olduğu saptanmıştır. Daha önce cezaevinde yatmış olan bireylerin ise KAETÖ reddedici baba ve KAETÖ reddedici anne alt boyutu puan ortalamalarının yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 8. BPSÖ Toplam Puanı ve BPSÖ Alt Boyutlarının Sosyo-Demografik Özelliklerle Karşılaştırılması

Değişkenler	BPSÖ Düşmanlık Ort±SS	BPSÖ Fiziksel Saldırganlık Ort±SS	BPSÖ Öfke Ort±SS	BPSÖ Sözel Saldırganlık Ort±SS	BPSÖ Toplam Ort±SS
Cinsiyet					
Kadın	26.52±5.42	26.97±7.66	21.41±5.41	16.79±4.31	91.70±20.15
Erkek	26.49±5.28	28.52±7.10	21.93±4.76	16.66±3.81	93.62±18.34
*t testi/p	.156	.095	.026	.034	.049
Yaş Aralıkları					
19-30 yaş	26.24±5.70	28.47±7.33	21.76±5.21	16.38±3.83	92.87±19.75
31-42 yaş	26.65±5.41	27.38±6.81	21.69±4.73	16.62±4.04	92.36±18.16
43+üzeri	26.84±3.52	30.03±7.65	22.53±4.17	17.75±3.52	97.15±16.24
*Anova /p	.808	.196	.691	.225	.443
Medeni Durum					
Evli	25.68±5.66	26.67±6.93	20.82±5.10	16.24±4.11	89.42±19.65
Bekar	27.02±5.03	29.48±7.07	22.62±4.56	16.91±3.63	96.04±17.09
Eşi vefat etmiş	29.20±2.74	33.30±7.07	24.40±3.33	18.70±2.66	105.60±12.10
Boşanmış	27.44±4.27	28.44±7.71	22.77±4.29	17.11±4.45	95.77±18.51
*Anova/p	.102	.005	.018	.223	.012
Eğitim Durumu					
OkumaYazma Bilmiyor	25.50±3.53	25.50±7.70	21.00±2.82	17.50±3.53	89.50±3.53
Okuma Yazma Biliyor	27.38±3.15	30.19±6.44	22.90±3.16	17.42±3.24	97.90±12.68
İlkokul	26.18±6.07	27.16±7.30	21.32±4.86	16.40±4.27	91.08±20.26
Ortaokul	26.27±2.72	28.00±4.40	22.09±2.30	17.54±3.26	93.90±7.56
Lise	26.37±5.25	28.75±7.48	21.63±5.16	16.47±3.89	93.23±19.45
Lisans	29.54±5.52	29.09±7.38	25.36±6.12	18.81±3.34	102.81±17.58
Lisansüstü	22.75±6.65	23.00±8.04	20.00±3.82	13.75±0.95	79.50±16.84
*Anova/p	.361	.428	.216	.270	.293
Meslek					
Memur	24.40±8.78	24.40±10.81	18.80±7.06	15.00±4.44	82.60±29.83
İşçi	27.07±4.69	28.37±6.09	21.96±3.86	16.89±3.58	94.30±15.85
Öğrenci	24.66±2.51	24.66±5.03	18.00±1.00	14.33±1.52	81.66±4.16
Emekli	25.50±3.43	29.20±4.15	22.00±6.58	15.90±3.34	92.60±12.04
Esnaf	26.21±3.95	29.57±6.98	22.78±4.17	16.84±4.19	95.42±15.11
Serbest Meslek	26.34±5.55	29.10±7.80	21.63±4.96	16.91±4.02	94.00±20.22
Çalışmıyor	26.78±5.63	27.79±7.45	22.28±5.09	16.78±4.04	93.64±19.56
*Anova/p	.785	.500	.307	.710	.550
En Uzun Yaşanan Yer					
Köy	25.55±6.01	27.48±7.21	21.65±3.71	15.51±3.50	90.20±17.93
Kasaba	29.00±4.06	30.20±7.01	23.80±7.85	18.20±3.76	101.20±22.26
İlçe	24.89±7.46	24.84±7.83	20.55±7.17	15.28±4.63	85.57±25.11
İl	27.05±4.29	29.30±6.76	22.17±4.10	17.25±3.61	95.79±15.86
*Anova/p	.069	.006	.242	.009	.012

Anne Baba Medeni Durum					
Evli	26.90±5.59	28.50±6.91	22.53±4.98	16.82±3.93	94.61±18.97
Ayrı Yaşıyor	26.85±4.58	30.55±7.46	23.29±5.06	17.33±4.27	96.74±17.29
Eş Vefat Etmiş	25.24±4.65	26.42±7.50	21.86±4.21	15.98±3.47	87.98±17.56
*Anova/p	.155	.045	.038	.279	.058
Ekonomik Durum					
Kötü	27.19±5.90	28.50±6.97	23.08±5.03	16.75±4.05	95.52±19.78
Normal	26.58±4.66	28.50±6.65	21.53±4.14	16.80±3.42	93.43±15.67
İyi	25.27±6.75	27.38±9.40	21.58±6.75	16.22±5.31	90.47±26.64
Çok İyi	29.00±3.60	25.66±4.93	24.66±5.85	16.33±2.51	95.66±16.44
*Anova/p	.357	.776	.263	.882	.708
Madde Kullanım Bozukluğu					
Evet	26.86±4.74	29.17±7.03	22.21±4.40	16.86±3.70	95.11±17.21
Hayır	25.19±6.81	25.04±6.92	20.56±6.11	16.06±4.47	86.86±21.96
*t testi/p	.124	.001	.093	.220	.022
Cezaevinde Yatma Geçmişi					
Evet	28.06±4.68	33.16±6.35	23.64±3.65	18.51±3.51	103.38±15.42
Hayır	26.03±5.38	26.79±6.78	21.30±5.05	16.13±3.83	90.27±18.45
*t testi/p	.018	.000	.003	.000	.000
Ailede Cezaevinde Yatma Geçmişi					
Evet	26.46±4.31	27.70±6.32	21.50±4.24	16.50±3.44	
Hayır	26.51±5.67	28.52±7.55	22.00±5.11	16.67±4.07	92.17±15.00
*t testi/p	.952	.416	.488	.645	93.81±20.00
					.556

Tablo 8'e bakıldığı zaman BPSÖ toplam puan ve alt boyutları puan ortalaması ile yaş, eğitim durumu, meslek, ekonomik durum ve ailede cezaevinde yatma durumu arasında istatistiksel anlamda bir farklılık görülmemiştir. Cinsiyet ile BPSÖ öfke alt boyutu, sözel saldırganlık ve toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. BPSÖ toplam puanda ve öfke alt boyutunda erkeklerin puan ortalamalarının kadınlara göre daha yüksek ve sözel saldırganlık alt boyutunda ise kadınların puan ortalamalarının erkeklere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bireylerin medeni durumu ile BPSÖ toplam puanı ve BPSÖ öfke alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Eşi vefat

etmiş bireylerin BPSÖ öfke alt boyutu puan ortalaması ve toplam puan ortalaması diğer medeni durumlardan daha yüksek bulunmuştur.

En uzun yaşanan yer ve BPSÖ toplam puanı, fiziksel saldırganlık ve sözel saldırganlık puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamda bir farklılık belirlenmiştir. Kasaba da yaşayan bireylerin BPSÖ toplam puanı, BPSÖ fiziksel saldırganlık ve BPSÖ sözel saldırganlık alt boyutu puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bireylerin anne-babalarının medeni durumu ile BPSÖ fiziksel saldırganlık ve BPSÖ öfke alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Anne-babası ayrı yaşayan bireylerin BPSÖ fiziksel saldırganlık ve BPSÖ öfke alt boyutları puan ortalamaları yüksek bulunmuştur. Madde kullanma durumu ile BPSÖ fiziksel saldırganlık ve BPSÖ toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Madde kullanma hikayesi olan bireylerin BPSÖ toplam puan ve fiziksel saldırganlık alt boyutu puan ortalamalarının madde kullanmayanlara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Cezaevi yatma geçmişi olan bireyler ile BPSÖ toplam puan ortalaması ve alt boyutlarının puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamda bir farklılık bulunmuştur. BPSÖ düşmanlık alt boyutu, BPSÖ fiziksel saldırganlık alt boyutu, BPSÖ öfke alt boyutu, BPSÖ sözel saldırganlık alt boyutu ve BPSÖ toplam puan ortalamaları geçmişte cezaevinde yatan bireylerin daha önce cezaevinde yatmayan bireylerden yüksek bulunmuştur.

Tablo 9. KAETÖ ve BPSÖ Arasındaki Korelasyon Analizi

Değişkenler	BPSÖ	KAETÖ
BPSÖ	-	r= .311
KAETÖ	r = .311**	-

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (2-uçlu).

Tablo 9' a baktığımız zaman BPSÖ ve KAETÖ arasındaki ilişki Spearman Korelasyon analizi ile incelenmiş olup iki ölçek arasında pozitif yönde istatistiksel olarak oldukça anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır.

Bu bulguya bakılarak BPSÖ toplam puanları arttığı zaman KAETÖ toplam puanlarının arttığı veya KAETÖ toplam puanlarının arttığı zaman BPSÖ toplam puanlarının da arttığı söylenebilir.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde, adli mahkumların anne baba tutumları ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmadan elde edilen bulgular literatür eşliğinde tartışılmıştır. Bulguların tartışılması bölümler halinde ele alınmıştır ve toplam beş alt başlıktan oluşmuştur.

1. Adli mahkumların tanıtıcı özelliklerine yönelik bulguların tartışılması
2. KAETÖ ve BPSÖ toplam puanları ve alt boyutlarının puanlarının tartışılması
3. KAETÖ ve sosyo-demografik özelliklere ait bulguların tartışılması
4. BPSÖ ve sosyo-demografik özelliklere ait bulguların tartışılması
5. KAETÖ ve BPSÖ arasındaki korelasyon analizi bulgularının tartışılması

5.1. Adli Mahkumların Tanıtıcı Özelliklerine Yönelik Bulguların Tartışılması

Bu çalışmaya katılan adli mahkumların %47.9'u evli ve %47.9'unun da lise mezunu olduğu görülmüştür. Delioğlu (2019) tarafından mahkumlar üzerinde yapılan bir tez çalışmasında sadece erkek mahkumlar incelenmiş olup mahkumların %38.3'ünün evli ve %27.6'sının lise mezunu (99), kadın mahkumlar üzerinde yapılan bir başka çalışmada ise mahkumların %51.8'inin evli ve %26.5'inin ortaokul mezunu olduğu görülmüştür (100).

Çalışmamızda mahkumların cinsiyete göre oranlarına baktığımızda çoğunun (%83.9) erkek olduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde çalışma

sonucumuza benzer şekilde 32 ayrı cezaevinde 3555 mahkumun katıldığı anket çalışmasında erkek mahkum oranının %90.3 olduğu saptanmıştır (101). Yine Mosschetti et al.(2015) tarafından yapılan bir başka araştırmada da erkek mahkum oranı %91.5 olarak bulunmuştur (102). Literatür bulguları ve araştırma sonucumuza göre erkek mahkum sayısının kadın mahkum sayısından fazla olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmada mahkumların %78.2'sinin herhangi bir maddeye karşı bağımlılığının olduğu saptanmıştır. Literatür incelendiğinde mahkumların herhangi bir maddeye karşı bağımlı olma durumunun çalışmamızdaki verilerle benzerlik gösterdiği saptanmıştır (103, 104).

Çalışmamızda mahkumların ekonomik durumlarına verdiği cevap %64.5 normal düzeyde olarak saptanmıştır. Getachew et al.(2020) yılında yapılan bir çalışmada mahkumların sosyal destek durumlarını orta düzeyde belirtme oranları %54.6 olarak bulunmuştur (105). Çalışmaya katılan mahkumların %23.2'sinin daha önce cezaevinde yattığı saptanmıştır. Kinner et al. (2012) tarafından Avustralya'daki mahkumlar üzerinde yapılmış olan bir çalışmada ise mahkumların %59.9'unun daha önce cezaevinde yattığı belirlenmiştir ve bu oranın çalışma bulgumuzdan elde edilen orandan daha yüksek olduğu görülmüştür (106).

5.2. KAETÖ ve BPSÖ Toplam Puanları ve Alt Boyutları Puanlarının Tartışılması

Adli mahkumların KAETÖ ve alt puanlarından aldıkları puanlar incelendiği zaman ölçekteki reddedici anne tutumunun puan ortalaması en düşük aşırı koruyucu anne tutumu ise en yüksek olarak saptanmıştır.

Büyükmumcu (2020) tarafından yapılan bir araştırmada da çalışma bulgumuzla benzer şekilde reddedici anne tutumu ölçekteki en düşük puan ortalamasına sahip olan tutum olarak belirlenmiştir (107). Sayiner (2015) tarafından mahkumlar üzerinde yapılan bir araştırma da aşırı koruyucu anne tutumunun puan ortalaması en yüksek puan ortalamasına sahip alt boyut olarak saptanmıştır (108).

Adli mahkumların BPSÖ ve alt puanlarında aldıkları puanlara bakıldığı zaman ölçekteki puan ortalaması en düşük alt boyut sözel saldırganlık ve puan ortalaması en yüksek alt boyut ise fiziksel saldırganlık olarak bulunmuştur. Köksal ve ark (2020) tarafından madde bağımlıları üzerinde yapılan bir çalışmada ölçekteki en yüksek puana sahip alt boyut fiziksel saldırganlık ve en düşük puana sahip alt boyut ise sözel saldırganlık alt boyutu olarak bulunmuştur (109). Üney ve ark. (2019) tarafından erkek mahkumlar üzerinde yapılan bir çalışmada da yine en yüksek puan ortalamasına sahip ölçek alt boyutu fiziksel saldırganlık, en düşük puan ortalamasına sahip ölçek alt boyutu ise dolaylı saldırganlık olarak bulunmuştur. Bu yönüyle incelendiğinde çalışma bulgumuz literatür ile benzerlik göstermektedir (110).

5.3. KAETÖ ve Sosyodemografik Özelliklere Ait Bulguların Tartışılması

Çalışmamıza katılan adli mahkumların anne-babalarından algılamış oldukları ebeveyn tutumları ve cinsiyet özelliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Uykan (2019) tarafından yapılan bir araştırmada da bireylerin algılamış oldukları anne-baba tutumları ve cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (111). Çalışmamızda adli mahkumlara ait yaş aralıkları ile duygusal sıcaklık baba ve reddedici baba tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Çalışma bulgumuzdan farklı olarak Anjela J et al. (2003) tarafından yapılan bir araştırmada ebeveynlik tarzları ve yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (112). Çin’de Lei et al. (2018) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise çalışma bulgumuzla paralel olarak yaş ve ebeveynlik stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (113). Madde kullanım bozukluğu ile duygusal sıcaklık anne, reddedici anne ve reddedici baba alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Ebeveyn tarzlarının madde kullanım bozukluğu ile ilişkisini araştıran bir araştırmada izin verici bir ebeveyn tutumunun madde kullanımını arttırabildiği gibi izin verici tutumun bazen alkole karşı koruyucu bir faktör olduğu da savunulmuştur. Otoriter bir ebeveyn tutumunun ise öz denetimi azaltarak madde bağımlılığını arttırdığı da savunulan düşünceler arasındadır (114).

Ebeveyn tutumu ve madde bağımlılığı arasındaki ilişki literatür incelendiğinde aynı tutum madde bağımlılığını bazen arttırabilmekte bazen ise azaltabilmektedir.

Adli mahkumların anne-babalarının medeni durumları ve anne-baba tutumları arasında duygusal sıcaklık anne, duygusal sıcaklık baba ve reddedici anne, reddedici baba alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Çalışmamızda duygusal sıcaklık baba alt boyutunda ebeveynlerin evli olduğu durum ile reddedici baba tutumunda ebeveynlerin ayrı olduğu durum arasında istatistiksel farklılık bulunmuştur. Soyyiğit (2019) tarafından yapılan bir tez çalışmasında ise duygusal sıcaklık baba alt boyutunda ebeveynlerin ayrı olduğu durum ile reddedici baba alt boyutunda ebeveynlerin ayrı olduğu durum arasında istatistiksel anlamda farklılık bulunmuştur. Çalışmamızdaki reddedici baba tutumu ile yapılan bu tez çalışmasındaki reddedici baba tutumu alt boyutları yönünden benzerlik göstermektedir (115). Karaman (2019) tarafından yapılan bir başka tez çalışmasında demokratik anne baba tutumunda ebeveynlerin evli olma durumu ile ebeveyn tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır (116).

5.4. BPSÖ ve Sosyodemografik Özelliklere Ait Bulguların Tartışılması

Çalışmamıza katılan adli mahkumların sosyo demografik özelliklerinden cinsiyet ile öfke alt boyutu, sözel saldırganlık ve toplam saldırganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<00.5$). Çalışmamızda sözel saldırganlık ve düşmanlık alt boyutları puanları kadınlarda daha yüksek bulunmuştur diğer tüm alt boyut puanları ve saldırganlık ölçeği toplam puanı erkeklerde yüksek bulunmuştur. Warren et al. (2011) tarafından yapılan çalışmada

erkeklerin tüm saldırganlık puanlarının kadınlardan yüksek bulunduğu görölmüştür (117). Eliöz (2019) tarafından yapılan bir çalışmada erkek olma ile fiziksel saldırganlık arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (118).

Çalışmamızda mahkumların medeni durumu ve saldırganlık arasındaki ilişkiye bakıldığı zaman eşi vefat etmiş mahkumlar ile saldırganlık ölçeği toplamı ve öfke alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Carli et al(2012) tarafından mahkumlar üzerinde yapılan bir çalışmada bekar mahkumların evlilere göre saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (119).

Çalışmamızda adli mahkumların eğitim durumları ile saldırganlık ölçeği ve alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki görölmemiştir. Erdoğan (2017) tarafından yapılan bir tez çalışmasında yetişkin bireylerin merhamet ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş ve çalışmaya katılan bireylerin eğitim durumları ve saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (120).

Çalışmamızda meslek grupları ile saldırganlık toplam puan ve alt boyutları toplam puan ortalaması arasındaki ilişkiye bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığı görölmüştür. Şimşek (2017) tarafından yapılan bir çalışmada da saldırganlık ve meslek grupları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (121).

Çalışmamızda adli mahkumların daha önce cezaevinde yatma durumu ve saldırganlık ölçeği ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Carli et al(2012) tarafından mahkumlar üzerinde yapılan bir çalışmada

da mahkumların cezaevinde yatma geçmişi ve saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (119).

Çalışmada madde kullanım bozukluğu olan mahkumlar ve fiziksel saldırganlık düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Mathias et al. (2015) tarafından yapılan bir çalışmada da madde kullanım bozukluğu olan bireylerde meydan okuma/saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür (122).

5.5. KAETÖ ve BPSÖ Arasındaki Korelasyon Analizi Bulgularının Tartışılması

Adli mahkumlar üzerinde yapmış olduğumuz çalışmada anne-baba tutum ölçeği ve saldırganlık düzeyi ölçeği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Yıldız ve ark (2011)'nin yapmış oldukları çalışmada anne-baba tutumu ve saldırganlık düzeyi incelenmiş demokratik tutum ve saldırganlık arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuş, otoriter ve ilgisiz anne ve baba tutumu ile saldırganlık düzeyi arasında ise pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür (123). Kawabata et al(2011) tarafından yapılan bir çalışma da demokratik ebeveyn tutumu ve saldırganlık arasında negatif yönde anlamsal ilişki, otoriter ve ilgisiz ebeveyn tutumu ile pozitif yönde anlamsal ilişki bulunmuştur (124). Ashraf et al (2020) tarafından yapılan bir çalışmada diğer literatür bulgularına benzer biçimde otoriter ve hoşgörülü ebeveyn tutumu ile saldırgan davranış arasında pozitif yönde bir ilişki görülmüştür (125). Çalışmamız literatürdeki diğer çalışmalara benzerlik göstermektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Adli mahkumların anne-baba tutumları ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi amacıyla yapılmış olan bu çalışmanın sonuçlarına göre;

- Bu çalışmaya katılan adli mahkumların yaş ortalamasının 33.22 ± 8.10 , %83.9'unun erkeklerden %16.1'inin kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Adli mahkumların eğitim seviyeleri incelendiğinde %47.9'unun lise mezunu olduğu meslek durumları incelendiğinde %30.3'ünün herhangi bir meslekte çalışmadığı görülmektedir. Çalışmaya katılan adli mahkumların %64.5'unun maddi durumlarını normal olarak ifade ettiği ve %78.2'inin herhangi bir maddeye karşı bağımlılığının olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan adli mahkumların %76.8'i daha önce cezaevinde yatmamış olup ailelerinde cezaevine girme oranının ise %30.3 olduğu görülmektedir.
- Anne-baba tutumları ile yaş aralıkları, medeni durum, meslek, anne-baba medeni durumu, sosyo-ekonomik durum, madde kullanım bozukluğu ve cezaevi yatma geçmişi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır.
- Saldırganlık düzeyleri ve cinsiyet, medeni durum, en uzun yaşanan yer, anne-baba medeni durumu, madde kullanım bozukluğu ve cezaevi yatma geçmişi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır.
- Anne-baba tutumu ve saldırganlık düzeyi arasında istatistiksel anlamda pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır.

Bu durumda bir mahkumun anne-baba tutumu ve saldırganlık düzeyi arasında önemli derecede bir bağlantı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Bu sonuçlardan yola çıkılarak;

- Mahkumların daha saldırganlık davranışı göstermeden önce bu davranışa neden olabilecek faktörlerin tespit edilebilmesinin fayda getireceği düşünülmektedir.
- Ebeveynlerin çocuklara karşı olan tutumlarının ileride oluşabilecek olumsuz davranışlar konusunda önceden bilgilendirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.
- Mahkumların cezaevi ortamında gerekli terapi ve bakımı almasının desteklenmesi önem arz etmektedir.
- Anne ve babasından biri veya her ikisi cezaevinde yatan çocukların psikolojik gelişimlerinin sağlıklı bir biçimde tamamlamasının fayda sağlayacağı düşünülmektedir.
- Saldırganlık davranışı gerçekleşmeden önce onu engelleyebilecek her türlü çalışma toplumun ıslahı, git gide artan suç oranları ve daha iyi bir gelecek için önem arz etmektedir.
- Bu çalışma sadece bir ilde yapılmıştır örneklem grubu genişletilebilir.
- Saldırganlık düzeyinin anne-baba tutumlarıyla ilişkisi incelenen bu çalışmada örneklem grubu değiştirilebilir veya saldırganlığa neden olabilecek başka bir etken üzerinde çalışma tamamlanabilir.
- Bu çalışmada ortaya çıkan bu sonuçların daha sonradan yapılabilir diğer çalışmalara bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

7.KAYNAKÇA

1. Mahkum Tanımı “<http://www.tdk.gov.tr>” Erişim Tarihi:07.03.2020

2. Aeibi MF, Hashimoto YZ. Probation and Prisons in Europe. Key Findings of the Space Reports.2018 [http://: www.unil.ch.space](http://www.unil.ch.space)
3. DünyaHapishanelerindeEğilimler.İlkYayımlanmaTarihi:25.10.2016
“http://www.tcps.org.tr/sites/default/files/kitaplar/dunya_hapishanelerinde_egilimler2.compressed.pdf.” Erişim Tarihi :04.05.2020
4. Spencer S, Johshon P, Smith C. De-escalation technique for managing non-psychosis induced aggression adults. Cochrane Database of Systematic Review.2018.İssue 7.Doi:10.1002//14651858
5. Türk Dilim Kurumu [http://:www.tdk.gov.tr](http://www.tdk.gov.tr).Erişim Tarihi: 01.05.2020
6. Fazel S, Grann M. The Population impact of severe mental illness on violent crime. American Journal of Psychiatry. 2006;163(8);397-403
7. Dervent F. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımlarıyla İlişkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, 2007.
8. Görgülü T, Can KÖ. Hükümlülerin Suç Davranışının Nedenlerine ve Suç Davranışı Risk Faktörlerine İlişkin Düşünceleri. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi.2013(4);59-82.
9. Swanson J, Hızler C, Ganju UR. Violence and Psychiatry Disorder in the community;Evidence from the epidemiologic catchment area surveys. Hospital and Community Psychiatry. 1990;41:761-770.
10. Ullrich S, Farmington DP, Coid JW. Dimension of DSM-IV personalitiy disorders and life success.J Pers Disord. 2007;21(6):657-663.doi:10.1521//pedi.2007.21.6.657
11. Chen H, Cohen P, Crawford TN et al. Relatie impact of young adult persontaty disorders on subsequent quality of life findings of a community based longututiodanal study. J Pers Disord.2006;20(5):510-523 doi:10.1521/pedi:2006.20.5.516
12. Coid J, Yong M, Tyrer P et al. Prevelance and correbtaor at personality disorder in great biton. J psychiatry 2006;188:423-431.doi:10.1192
13. Durak E, Yalçın I. Inestegation of relationship between parental accoptore and psychological adjustment among university students. Düşünen Adam the of Journal Psychiatry and Neurologicial Sciences.2014(27);3:221-232.doi:10.5350/DAJPN 2014278305
14. Gilbert R, Widow CS, Browne K et al. Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. Lancet 2009; 373: 68–81. DOI:10.1016/S0140- 6736(08)61706-7
15. Staltenborg M, Van Ljenzdoom MH, Euser EM et al. Stoltenborgh M, van Ijzendoorn MH, Euser EM, Bakermans-Kranenburg MJ. A Global Perspective on Child Sexual Abuse: Meta-Analysis of Prevalence Around the World 2011; 16 (2): 79-101. DOI: 10.1177 / 1077559511403920.
16. Huong GHC, Gove M. Asian parenting sytles and academic achievement; Wiews from eastern and perspectives. Educaiton 2015;135(3);389-397.

17. Zahedani Z, Rezae R, Yazdani Z et al. The influence of parenting style on academic achievement and career path. *J Adv Med Educ Prof.* 2016;4(3):130-134.
18. Casas J, Weigel S, Crick N, Ostrov J. Early parenting and children's relational and physical aggression in the preschool and home context. 2006 *Journal of Applied Developmental Psychology* 27(3):209-227DOI: 10.1016/j.appdev.2006.02.003
19. Misgonow A, DiLgosa G, Mamo T. International journal of education&literacing studies.2019.İSSN:7(2):172-176.
20. Moi J. Transforming Rehabilitation: a summary of evidence on reducing reoffending, 2nd edition. Available online: <https://www.gov.uk/government/publications/transforming-rehabilitation-asummary-of-evidence-on-reducing-reoffending>. Erişim Tarihi: 07.06.2020
21. “www.sozluk.gov.tr” Erişim Tarihi 13.12.2019
22. Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler-Hükümlü Tutuklu Sayısı.”<http://www.tuik.gov.tr>” Erişim Tarihi: 28.12.2019
23. Cocaro F. Agression Psychiatric Assesment and Treatment.The University of Chicago USA.ISBN: 2003:978-0-8247-4035-1;398-504.
24. Anderson A, Bushman BJ. Effects of violent video games on aggressive behavior, aggressive cognition, aggressive affect, physiological arousal, and prosocial behavior: a meta-analytic review of the scientific literature. *Psychol Sci.* 2001;12(5):353-9.
25. Atkinson RC, Atkinson R, Smith EE, Bem DJ, Hoeksema SN. Psikolojiye giriş. Alogan Y (Çeviren) Ankara: Arkadaş Yayınevi; 2012.
26. Dubow, E. Huesmann, LR, Boxer PA. Social-cognitive-ecological framework for understanding the impact of exposure to persistent ethnic-political violence on children’s psychosocial adjustment. *Clinical Child and Family Psychology Review.* 2009(12):113-126. PMID: PMC2744398
27. Yang Y, Raine A. Prefrontal structural and functional brain imaging findings in antisocial, violent and psychopatic individuals: a meta-analysis. *Psychiatry Res* 2009(174):81-88.
28. Archer T, Berman MO, Blum K, Gold M. Neurogenetics and epigenetics in impulsive behaviour: impact on reward circuitry. *J Genet Syndr Gene Ther* 2012; 3: 1000115.
29. Bertsch K, Grothe M, Prehn K et al. Brain volumes differ between diagnostic groups of violent criminal offenders. *Eur Arch Psychiatry Clin Neurosci.* 2013; 263:593-606.
30. Warren P,Richardson S,McQuillin S,Distinguish Among Nondirect Forms Agression.Agressive Behaviour .2011(37);291-301.
31. Buss A, Perry M. 1992. The aggression questionnaire. *J Pers Soc Psychol* 63:452–459
32. Freedman JL,Sears DO,Canlsmith JM.Sosyal Psikoloji(Çev:Dönmez A).Ankara İmge Yayıncılık.1989
33. Bostan G, Kılıçgil E. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencisi Olan ve Olmayan Ankara Üniversitesi Öğrencilerinin Saldırganlık Boyutları. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi.*2008; (3): 133-140

34. Tutkun E, Güner BÇ, Ağaoğlu SA. ve ark. Takım Sporları ve Bireysel Sporlar Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin Değerlendirilmesi. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi.2010;(1):23-29.
35. Hasta D, Güler ME. Saldırganlık: Kişilerarası İlişki Tarzları ve Empati Açısından Bir İnceleme. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.2013;(4):1.
36. Brennan PA, Grekin ER, Mednick SA. Hamilelik ve yetişkin erkek suçlu sırasında anne sigara. Arch Gen Psikiyatrisi. 1999; 56 : 215-219
37. Olson HC, Burgess DM, Streissguth A. Fetal alkol sendromu (FAS) ve fetal alkol etkileri (FAE): Erken müdahale için sonuçları olan bir yaşam süresi görünümü. Sıfırdan Üç'e. 1992; 13 : 24-29
38. Meskhova NV. Farklı Saldırganlık Düzeylerine Sahip Ergenlerde Kötü Amaçlı Yaratıcılık ve Değerlerin İlişkisi. 2018;(10);77-87.doi:10.17759.
39. Suldo SM, McMahan, MM, Chappel, AM, Loker T. Relationships between perceived school climate and adolescent mental health across genders. School Mental Health.2012(2): 69–80.
40. Fosco GM, Stormshak EA, Dishion TJ, Winter CE. Family relationships and parental monitoring during middle school as predictors of early adolescent problem behavior. Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology. 2012;41 (2): 202–213.
41. Bushman BJ, Anderson CA. Media violence and the American public: scientific facts versus media misinformation. Am Psychol .2001;(56): 477–489.
42. Anderson CA, Bushman BJ. Effects of violent video games on aggressive behavior, aggressive cognition, aggressive affect, physiological arousal, and prosocial behavior: a meta-analytic review of the scientific literature. Psychol Sci.2001(12):353–359.
43. Kokko K, Simonton S, Dubow E et al.Country, sex, and parent occupational status: moderators of the continuity of aggression from childhood to adulthood. Aggress. Behav. 2014(40):552-567.
44. Romeron E, Richards MH, Harrison PR et al.The role of neighborhood in the development of aggression in urban African American youth: a multilevel analysis.Am. J. Community Psychol. 2015;(56):156-169.
45. Huesmann LR, Dubow EF, Boxer P et al. Children's exposure to violent political conflict stimulates aggression a peers by increasing emotional distress, aggressive script rehearsal, and normative belief favoring aggression. Dev. Psychopathol. 2017(29):39-50.
46. Skinner AT, Oburu P, Lansford JE, Bacchini D. Childrearing violence and child adjustment after exposure to Kenyan post-election violence. Psychology of Violence, 2014;4(1):37–50. <https://doi.org/10.1037/a0033237>.
47. Huesmann LR, Guerra NG. Children's normative beliefs about aggression and aggressive behavior. J. Pers. Soc. Psychol.1997;72:408–19.
48. Patterson GR, Reid JB, Dishion TJ. Antisocial Boys. Eugene, OR: Castalia.1992.
49. Plotnik R.Psikolojiye Giriş, (Türkçesi, Tamer Geniş), Kaknüs Yay, İstanbul,2009.

50. Arıca OT. Grupla Psikolojik Danışma Yoluyla Benlik Saygısı ve Mesleki Benlik Saygısının Geliştirilmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi,1999
51. Kaya EÖ. 18-25 Yaş Arası İşitme Engelli Sporcuların Stres Ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı;2010.
52. Moretti M, Odgers C.Agresif ve şiddet içeren kızlar: Prevalans, profiller ve katkıda bulunan faktörler. İçinde: Corrado RR, Roesch R, Hart SD, Gierowski JK . Çok sorunlu şiddet içeren gençler: İhtiyaçlar, müdahaleler ve sonuçlar üzerine karşılaştırmalı araştırma için bir temel. Amsterdam:2002(2):116–129.
53. Lewis M , Rudolph KD (Eds.).Gelişim Psikopatolojisi El Kitabı .Springer 2014:444 – 465.
54. Lansford E. Saldırganlığın Gelişimi Current Opinion Psychology.2018(9);17-21.
55. Dodge KA, Lansford JE, Burks VS,Bates JE ve ark. Çocuklarda saldırgan davranış sorunlarının gelişiminde akran reddi ve sosyal bilgi işleme faktörleri.Çocuk Dev.2003(74): 374 – 393.
56. Galen BR, Underwood MK. Çocuklar arasındaki sosyal saldırganlığın gelişimsel bir araştırması Dev. Psychol. 1997;(33): 589 – 600.
57. Visconti KJ, Ladd GW , Kochenderfer-Ladd B.Çocukların sosyal hedefleri ve saldırganlık arasındaki ilişkilerde ahlaki kopuşun rolü Merrill-Palmer S. 2015;(61): 101 – 123.
58. Pardini DA, Raine A, Erickson K, Loeber R. Erkeklerde düşük amigdala hacmi, çocukluk çağı saldırganlığı, erken psikopatik özellikler ve gelecekteki şiddet ile ilişkilidir.Biol. Psikiyatri. 2014(75): 73 – 80.
59. Snowden, R. ‘Freud Kilit Fikirler’. (Çev. Melis İnan). Optimist Yayın Dağıtım.2011
60. Erdoğan B. Yetişkinlerde Mutluluğun Merhamet ve Saldırganlıkla İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul. 2017.
61. Eren M. Disiplin Cezası Alan ve Almayan Lise Öğrencilerinin Saldırganlık, Empati Becerisi ve Anne-Baba Tutumları Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul. 2018.
62. Camadan F. Üniversite Öğrencilerinde Gözlenen Saldırganlık Eğilimlerinin Açıklanmasına Dönük Bir Model. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.2014.
63. Eroğlu SE. Saldırganlık Davranışının Boyutları ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise ve Üniversites Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya. 2009.
64. Efilti E. Ortaöğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Saldırganlık, Denetim Odağı ve Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya. 2006.

65. Kamineir Y, Bukstein O. Adolescent Substance abuse: dual diagnosis and high risk behaviours. Binghamton, NY: Haworth. 2008
66. Collins WA, Sprinthall NA. Adolescence psychology. A developmental view. (3rd ed). New York: McGrawHill. 1995.
67. Monahan KC, Guyer AE, Silk J, Fitzwater T, Steinber, L. Integration of developmental neuroscience and contextual approaches to the study of adolescent psychology. In D. Cicchetti (Ed.) Developmental psychopathology (third edition) 2016:720-765. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
68. Eron LD, Walder LO, Lefkowitz MM. Learning of aggression in children. Boston: Little, Brown. 1971.
69. Körük S. Çağımızın Çözüm Arayan Sorunu Şiddet. Ed: Özabacı Ş. İstanbul Yayıncılık. 2020(1);93-117.
70. Gümüş, T. Kendini Kabul Düzeyleri Farklı Genel Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Saldırganlık Düzeyleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 2000.
71. Bandura, A. Aggression: A social learning analysis. Oxford, England: Prentice-Hall. 1973.
72. Patterson GR, DeBaryshe BD, Ramsey E. A developmental perspective on antisocial behavior. Am. Psychol. 1989(44):329–35.
73. Kurtuluş Y. Öğretmen Adaylarının Saldırganlık Düzeyleri ile Akademik Başarıları, İletişim Ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki ilişkiler. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir. 2005.
74. Karataş Z. Bilişsel Davranışsal Teknikler ile Psikodrama Teknikleri Kullanılarak Yapılan Grupla Psikolojik Danışma Uygulamalarının Ergenlerde Saldırganlığı Azaltmadaki Etkilerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin. 2008.
75. Çelik H. Üniversite Birinci Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Tepkileri, Bağlanma Tarzları Ve Kişilerarası Şemalarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. 2006.
76. Quinonez R, Santos RG, Wilson S, Cross H. The relationship between child temperament and early childhood caries. Pediatr Dent Jan-Feb 2001;23(1):5-10.
77. Craig L. Does Father Care Mean Fathers Share?: A Comparison of How Mothers and Fathers in Intact Families Spend Time with Children. 2006(20): 259-281. <https://doi.org/10.1177/2F0891243205285212>.
78. Newman J, Gozu H, Guan S, Lee J, Yuriko X. Relationship between Maternal Parenting Style and High School Achievement and Self-Esteem in China, Turkey and U.S.A.1. Journal of Comparative Family Studies. 2015(46);2: 265-288.
79. Dursun, A. Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir. 2010.

80. İnanç L, Altıntaş M, Barış T. Relationship between parental attitudes in raising children and personality types. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2017;3(5): 1731-1745.
81. Baumrind, D. Effects of Preschool Parents' Power Assertive Patterns And Practices on Adolescent Development. *Parenting: Science and Practice*.2010(10): 156-201.
82. İkiz S. Okul öncesi Dönem Çocuklarında Fiziksel Ve İlişkisel Saldırganlığın Ebeveyn Tutumları açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitim Programı, Aydın. 2015.
83. Steinberg L. . Ergenlik (Edt: Çok F). Ankara: İmge Kitapevi.2007.
84. Jean P. The child's conception of the world. New York: Littlefield Adams. 1990.
85. Bronstein MH., Zlotnik D. Parenting Styles and Their Effects. Marshall M. Haith & Janette B. Benson (Ed.), *Encyclopedia of Infant and Early Childhood Development*.2008: 496-509. Oxford: Academic Press.
86. Kendir ME, Demirli C. Education Sciences (NWSAES). Doyumu Üzerine Anne-baba Tutumu İncelenmesi. 2016; 11(3): 96-113.
87. Gül Ş. Çocuk, Ergen, ve Anne Baba. İstanbul: Çantay Yayınları.2003
88. Adnan K. Ergenlik Psikolojisi . 1.Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.1998.
89. Yılmaz M, Kesici Ş. Anne Baba Tutumları ve Kardeş Sırasının Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışlarının Gelişimine Etkisi. *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi* ISSN: 2014;2146-5177.
90. Yılmaz A. Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne-baba tutumu ile çocukların, ergenlerin ve gençlerin akademik başarıları ve benlik algıları arasındaki ilişkiler. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.2000.
91. Freud S . On Narcissism: An Introduction. The standard edition of the complete works of Sigmund Freud. Strachey, J. (Ed. ve Çev.) 1957(4): 67-103.
92. Tire Y. Türkiye Cumhuriyeti Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Ön Ergenlerde Olumlu ve Olumsuz Mükemmeliyetçilik ile algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. 2011:18-25.
93. Alice RA.The relationship of teachers' parenting styles and asian american students' reading motivation . A Dissertation Presented to the faculty of the rossier school of education university of southern california In Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree doctor of education.2009.
94. Mutallimova S. Lise öğrencilerinde depresyon düzeyi ve anne baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.2014.
95. Maccoby EE, Martin JA, Mussen PH. (Ed.). Socialization in the context of the family: parent-child interaction. *Handbook of child psychology* 1983: 1101. New York: Willey.

96. Buss AH, Perry M. The aggression questionnaire. *Journal of personality and social psychology*.1992; 63 (3): 452–459.
97. Demirtaş-Madran H. Buss-Perry saldırganlık ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*.2012;24 (2): 1–6.
98. Dirik G, Yorulmaz O, Karancı NA. Çocukluk Dönemi Ebeveyn Tutumlarının Değerlendirilmesi: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2015;26(2):123-30.
99. Delioğlu G. Açık ceza infaz kurumlarındaki erkek hükümlülerin algıladıkları ebeveyn tutumları ile psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi İzmir. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.2019
100. Akgün R, Kardeş T, Çifçi E. Kadın Mahkumların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Problem Çözme Becerisi Üzerine Bir Çalışma. *TAAD*;2019(11);39.
101. Bilgiç Ş. Mahkumların Suç Algısı.KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi.2014(16);8-17.
102. Moschetti K, Stadelmann P, Wangmo T et al..Disease profiles of detainees in the Canton of Vaud in Switzerland: gender and age differences in substance abuse, mental health and chronic health conditions *MC Public Health* (2015) 15:872 DOI 10.1186/s12889-015-2211-6.
103. Australian Institute of Health and Welfare. The Health of Australia's Prisoners 2015. Canberra: Australian Institute of Health and Welfare; 2015.
104. Binswanger IA, Carson EA, Krueger PM, Mueller SR, Steiner JF, Sabol WJ. Prison tobacco control policies and deaths from smoking in United States prisons: Population based retrospective analysis. *BMJ*. 2014;349:g4542
105. Getachew Y , Azale T, Necho M. Poor sleep quality and associated factors among prisoners of the Diredawa correctional facility in eastern Ethiopia. *Ann Gen Psychiatry* (2020) 19:40 <https://doi.org/10.1186/s12991-020-00291-6>
106. Kinner SA, Dietze PM, Gouillou M, Alati R. Prevalence and Corraletes of alcohol dependence in adult prisoner vary according to Indigenous status. *Aust NZ J Public Health*. 2012; 36:329-34 doi: 10.1111/j.1753-6405.2012.00884.x
107. Büyükmumcu S, Ceyhan AA. Üniversite öğrencilerinde işlevsel olmayan tutumlar, algılanan ebeveyn tutumları ve sosyal karşılaştırma yönelimlerinin beden imgesini yordayıcılığı. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*.2020; 4(7), 19-35. DOI: 10.31461/ybpd.671414
108. Sayiner ZB. Mahkumların algıladıkları ebeveyn tutumları ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Haliç Üniversitesi, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü.İstanbul.2015.
109. Köksal B, Karaca S, Çıtak S. Madde bağımlılığında dürtüsellik ve saldırganlığın incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi* 2020;23:23-33.DOI: 10.5505/kpd.2020.46693

110. Üney R, Erim RB. Kapalı cezaevindeki kalan erkek mahkumlarda düzenli fiziksel egzersizin şiddet davranışı, stresle baş etme ve özgüven üzerine etkileri. Anadolu Psikiyatri Derg 2019; 20(6):619-626)
111. Uykan E, Akkaynak M. Ebeveyn Tutumları ile Çocukların Öz Düzenlemeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi. 2019(6);3:1620-1644
112. Angela J, Laure W. .Sexamining the Relationship Between Adolescent Sexual Risk-Taking and Perceptions of Monitoring, Communication, and Parenting Styles. Journal of adolescent health.2003;33:71–78
113. Leia H, Chiub MM , Cuia Y, Zhoua W, Shunyu L. Parenting Style and Aggression: A Meta-Analysis of Mainland Chinese Children and Youthhttps://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2018.07.033
114. Becona E, Martínez U, Amador Calafat, Montse Juan, José Ramón Fernández-Hermida & Roberto Secades-Villa.Parentalstylesanddruguse:AReview. <https://www.tandfonline.com/action/showCitFormats?doi=10.3109/09687637.2011.631060>
115. Soyyiğit ZS. Gençlerin sosyal sorumluluk çalışmalarına gönüllü katılımlarıyla algılanan ebeveyn tutumları, motivasyon ve iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı. İstanbul 2019.
116. Karaman A. 21-25 Yaş Arası Gençlerde Benlik Saygısına Etki Eden Ebeveyn Tutumları. Türkiye Cumhuriyeti Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Manisa 2019.
117. Warren P,Richardson D,Mcquilin S.Distunguish among nondirect forms od agression.Agressive Behaviour.2011(7);291-301 https://doi.org/10.1002/ab.20394
118. Eliöz M, Çebi M, İmamoğlu O, İslamoğlu İ, Yamak B. Üniversite öğrencilerinin sabır ve saldırganlık düzeyleriİuluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2019(12);65.
119. Carli V, Mandelli L, Zaninotto L et al. Trait-aggressiveness and impulsivity: Role of psychological resilience and childhood trauma in a sample of male prisoners Nordic Journal of Psychiatry 2012 (68):1, 8-17.https://doi.org/10.3109/08039488.2012.756061.
120. Erdoğan B.Yetişkinlerde Mutluluğun Merhamet ve Saldırganlıkla İlişkisinin İncelenmesi.Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı İstanbul.2017
121. Şimşek E.Yetişkin Bireylerde Çocukluk Çağı Travmları ile Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. İncelenmesi.Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı İstanbul.2017
122. Mathias C, Duffing T, Ashley A et al. Aggression as a Predictor of Early Substance Use Initiation among Youth with Family Histories of Substance Use Disorders. Addict Disord Their Treat. 2015 ; 14(4): 230–240. doi:10.1097/ADT.0000000000000068.

123. Yıldız E, Erci B. Anne baba tutumları ile adölesan saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi.Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi 2011;1(3): 6-11 ISSN: 2146-443X.
124. Kawabata Y, Lenneke RA, Alink B et al. Maternal and paternal parenting styles associated with relational aggression in children and adolescents: A conceptual analysis and meta-analytic review. *Developmental Review* 2011(31):240–278.
125. Ashraf UM, Fatiana YA, Khan SW, Asif M, Ashraf A. Aggressive behavior: revisiting the influence of parenting styles and religious commitment among youth (a study of south punjab Pakistan) *HamdardIslamicus*. 2020(1);43: 390-405.

EKLER

EK-I KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz: () Erkek () Kadın

2. Yaşınız:.....

3. Medeni Durumunuz:

() Evli () Bekar () Eşi Vefat Etmiş () Boşanmış/Ayrı Yaşıyor

4. Eğitim Durumunuz:

() Okuma-Yazma Bilmiyor () Okuma-Yazma Biliyor () İlkokul Mezunu
() Ortaokul Mezunu () Lise Mezunu () Lisans Mezunu () Lisansüstü Eğitim Almış

5. Mesleğiniz:

() Memur () İşçi () Öğrenci () Emekli () Esnaf () Serbest Meslek () Çalışmıyor

6. En uzun süre yaşadığınız yerleşim birimi:

() Köy () Kasaba () İlçe () İl

7. Anne-Babanızın Medeni Durumu:

() Evli () Ayrı yaşıyor () Eşlerden biri vefat etmiş

8. Sosyo-ekonomik durumunuzu nasıl değerlendirirsiniz:

() Kötü () Normal () İyi () Çok İyi

9. Geçmişte veya şu anda herhangi bir maddeye karşı bağımlılığınız var mı:

() Evet (Sigara, Alkol, Uyuşturucu madde vb.) () Hayır

10. Daha önce herhangi bir suçtan dolayı cezaevinde yattınız mı?

☐ Evet ☐ Hayır

11. Ailenizde sizden başka cezaevine giren var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

EK-II KISAŞTILMIŞ ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki soruları yanıtlarken, çocukluğunuzda anne ve babanızın size karşı davranışlarını anımsamaya çalışınız.

Soruları dikkatle okuyup size göre en uygun olduğunu düşündüğünüz seçeneği işaretleyiniz. **Soruları anneniz ve babanız için olmak üzere ayrı ayrı cevaplayınız.**

Örneğin;

Anne ve babam bana iyi davranırlardı.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

Katılımınız için teşekkürler...

1. Anne ve babam, nedenini söylemeden bana kızarlardı ya da ters davranırlardı.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4
2. Anne ve babam beni överlerdi.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4
3. Anne ve babamın yaptıklarım konusunda daha az endişeli olmasını isterdim.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4
4. Anne ve babam, bana hak ettiğimden daha çok fiziksel ceza verirlerdi.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4
5. Eve geldiğimde, anne ve babama ne yaptığımı hesabını vermek zorundaydım.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4
6. Anne ve babam ergenliğimin uyarıcı, ilginç ve eğitici olması için çalışırlardı.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

7. Anne ve babam, beni başkalarının önünde eleştirirlerdi.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4
8. Anne ve babam, bana bir şey olur korkusuyla başka çocukların yapmasına izin verilen şeyleri yapmamı yasaklardı.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4
9. Anne ve babam, her şeyde en iyi olmam için beni teşvik ederlerdi.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4
10. Anne ve babam davranışları ile, örneğin üzgün görünerek, onlara kötü davrandığım için kendimi suçlu hissetmeme neden olurlardı.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4
11. Anne ve babamın bana bir şey olacağına ilişkin endişeleri abartılıydı.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4
12. Benim içim bir şeyler kötü gittiğinde, anne ve babamın beni rahatlatmaya ve yüreklendirmeye çalıştığını hissedirdim.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

13. Bana ailenin 'yüz karası' ya da 'günah keçisi' gibi davranılırdı.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu Zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4
14. Anne ve babam, sözleri ve hareketleriyle beni sevdiklerini gösterirlerdi.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu Zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4
15. Anne ve babamın, erkek ya da kız kardeşimi(lerimi) beni sevdiklerinden daha çok sevdiklerini hissedirdim.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu Zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4
16. Anne ve babam, kendimden utanmama neden olurlardı.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4
17. Anne ve babam, pek fazla umursamadan, istediğim yere gitmeme izin verirlerdi.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4
18. Anne ve babamın, yaptığım herşeye karışıklarını hissedirdim.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

19. Anne ve babamla aramda sıcaklık ve sevecenlik olduğunu hissedirdim.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

20. Anne ve babam, yapabileceklerim ve yapamayacaklarımla ilgili kesin sınırlar koyar ve bunlara titizlikle uyarlardı.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

21. Anne ve babam, küçük kabahatlerim için bile beni cezalandırırlardı.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

22. Anne ve babam, nasıl giyinmem ve görünmem gerektiği konusunda karar vermek isterlerdi.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

23. Yaptığım bir şeyde başarılı olduğumda, anne ve babamın benimle gurur duyduklarını hissedirdim.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

EK-III BUSS PERRY SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
	Bu anket yüksek lisans çalışması için kullanılacaktır. Amacımız sizden aldığımız veriler doğrultusunda mahkumların anne-baba tutumları ve saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Bu anket yalnızca bilimsel çalışma olarak kullanılacaktır. Araştırmanın bilimsel ve güvenilir olması size bağlıdır. Lütfen anketi doldururken hiçbir soruyu atlamayıp en uygun seçeneği işaretleyiniz.					
1	Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler.	1	2	3	4	5
2	Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim.	1	2	3	4	5
3	Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında "Acaba benden ne istiyor?" diye düşünürüm.	1	2	3	4	5
4	Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığım zaman bunu onlara açıkça söylerim.	1	2	3	4	5
5	Öfkeden deliye döndüğümde bir şeyler kırıp dökerim.	1	2	3	4	5
6	İnsanlar benim görüşlerime katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam.	1	2	3	4	5
7	Zaman zaman bazı olaylara/kişilere yönelik kızgınlığım uzun süre bitmek bilmez.	1	2	3	4	5
8	Bazen başkalarına vurma dürtümü kontrol edemiyorum.	1	2	3	4	5
9	Sakin yapılı biriyimdir.	1	2	3	4	5
10	Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüpheyle yaklaşırım.	1	2	3	4	5
11	Daha önce, tanıdığım insanları tehdit ettiğim oldu.	1	2	3	4	5
12	Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim.	1	2	3	4	5
13	Birisi bana sataşırса kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim.	1	2	3	4	5
14	İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim.	1	2	3	4	5
15	Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir.	1	2	3	4	5
16	Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olamayacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
17	Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünürüm.	1	2	3	4	5
18	Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim.	1	2	3	4	5
19	Yapmak istediğim bir şey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım.	1	2	3	4	5
20	Zaman zaman insanların arkamdan güldüğü duygusuna kapılırım.	1	2	3	4	5
21	İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim.	1	2	3	4	5
22	Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm.	1	2	3	4	5
23	Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5
24	Diğer insanların her zaman çok iyi fırsatlar yakaladıklarını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
25	Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum.	1	2	3	4	5
26	Arkadaşlarımın arkamdan konuştuklarını biliyorum.	1	2	3	4	5
27	Arkadaşlarım münakaşacı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler.	1	2	3	4	5
28	Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm.	1	2	3	4	5
29	Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim.	1	2	3	4	5

EK-IV

Evrak Tarih ve Sayısı: 05/11/2019-357702

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı :97132852/050.01.04/
Konu :Dr. Öğr. Üyesi Maral KARGIN (Yük. Lis Öğr. İbrahim KURAN)

SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİNE

İlgi :07/10/2019 tarihli, 352003 sayılı ve "Etik Kurul" konulu yazı

Fakülteniz Dr. Öğr. Üyesi Maral KARGIN yönetiminde, Yük. Lis Öğr. İbrahim KURAN'a ait "**Adli Mahkumların Anne-Baba Tutumları ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi**" konulu çalışma ile ilgili Etik Kurul Kararı ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır.
Prof. Dr. Mustafa KAPLAN
Kurul Başkanı

Not : Araştırmacıların TÜBİTAK'a yapılacak başvurular için, tüm üyelerin ıslak imzalarının bulunduğu etik kurul kararını talep etmeleri gerekmektedir.

EK :
Etik Kurul Kararı 1(bir) sayfa

Firat Üniversitesi Rektörlüğü 23119 ELAZIĞ/TÜRKİYE
Tel: 0 (424) 237 00 00 Faks: 0 424 2122717
E-Posta: Elektronik ağı: <http://www.firat.edu.tr>

Ayrıntılı bilgi için irtibat : Tedime ÖZKILIÇ

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı

ETİK KURUL KARARI

TOPLANTI TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR NO	ÇALIŞMACININ ADI SOYADI
31.10.2019	16	19	Sorumlu Araştırmacı: Dr. Öğr. Üyesi Maral KARGIN Diğer Araştırmacılar: Yük. Lis. Öğr. İbrahim KURAN

KARAR

“Adli Mahkumların Anne-Baba Tutumları ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi” konulu proje etik kurulumuzda görüşülmüş olup; çalışmanın etik kurallara uygun olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa KAPLAN (Başkan)		Prof. Dr. Demet ÇİÇEK (Üye)	İmza
Prof. Dr. Figen DEVECİ (Üye)	Bulunmadı	Prof. Dr. Engin ŞAHNA (Üye)	İmza
Prof. Dr. Erdal TAŞKIN (Üye)	Bulunmadı	Doç. Dr. Funda GÜLCÜ BULMUŞ (Üye)	İmza
Doç. Dr. Fazilet ERMAN (Üye)	İmza	Doç. Dr. Burcu GÜL BAYKALIR (Üye)	İmza
Dr. Öğr. Üyesi Turgay BÖRK (Üye)	İmza	Dr. Öğr. Üyesi Adem GÖK (Üye)	İmza

EK-V

Evrak Tarih ve Sayısı: 17/12/2019-365817

T.C.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Genel Sekreterlik

Sayı :11611387/044/
Konu :Veri Toplama (Dr. Öğr. Üyesi Maral KARGIN)

SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığı'nın, 06/12/2019 tarih ve 2019/9581 sayılı yazısı ekte gönderilmiştir.

Bilgileriniz ile gereğini rica ederim.

e-imzalıdır.
Prof. Dr. Sadettin TANYILDIZI
Rektör Yardımcısı

EK :
Yazı (1 Sayfa)

Firat Üniversitesi Rektörlüğü 23119 ELAZIĞ/TÜRKİYE

Tel: 0 (424) 237 00 00

E-Posta: :

Faks: 0 424 2122717

Elektronik ağı: <http://www.firat.edu.tr>

Ayrıntılı bilgi için irtibat : CANSEL GÜNEŞLİ

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

**T.C.
ELAZIĞ
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI
MUHABERE BÜROSU**

SAYI : 2019/9581

06/12/2019

**ELAZIĞ FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
GENEL SEKRETERLİK**

İLGİ: 11611387/044 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü Öğretim Elemanı Dr. Öğr. Üyesi Maral KARGAN'ın danışmanlığını yürüttüğü , yüksek lisans öğrencisi İbrahim KURAN'ın 15/12/2019-06/03/2020 tarihleri arasında Elazığ T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Elazığ Kadın Ceza İnfaz Kurumu'nda veri toplayabilmesi için gerekli izin uygun görülmüştür.

Bilgilerinize rica olunur.

Taner KARACAOĞLU
Cumhuriyet Savcısı 196024

EK: İlgili Evrak.

Bu belge, 5070 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak elektronik imza ile imzalanmış olup,
ayrıca fiziki ortamda **GÖNDERİLECEKTİR.**

FYAP Bilgi Sistemleri'ndeki bu dokümanın http://atadok.uyap.gov.tr adresinden Tz0U7RC-sROK6d+-CfJLc8U-x00w0Q= ile doğrulanır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı İbrahim KURAN

Doğum Tarihi

Doğum Yeri

Medeni Hali Bekâr

Uyruğu T.C

Adres

Telefon

E-mail

Eğitim

İlkokul: Yücel İlkokulu / Elazığ

Lise: Elazığ Merkez Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi

Lisans: Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü

Yüksek Lisans: Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Ana Bilim

Dalı

Yabancı Dil Bilgisi

İngilizce: D Seviyesi İngilizce: YÖKDİL (66,25 -01.03.2020)

İlgi Alanları ve Hobiler

Kitap Okumak, Sinemaya Gitmek, Spor Yapmak